

Algemeen Ambtsbericht Colombia

September 2008

Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken
Den Haag

	Inhoudsopgave	Pagina
1	Inleiding	4
2	Landeninformatie	5
2.1	Basisgegevens	5
2.1.1	Land en volk	5
2.1.2	Staatsinrichting	6
2.1.3	Geschiedenis	7
2.2	Politieke ontwikkelingen	14
2.3	Veiligheidssituatie	25
2.3.1	Algemene veiligheidssituatie	25
2.3.2	Veiligheidssituatie per regio	32
2.4	Veiligheidsinstanties	38
3	Mensenrechten	41
3.1	Waarborgen	41
3.1.1	Verdragen en protocollen	41
3.1.2	Nationale wetgeving	42
3.2	Toezicht	45
3.2.1	Nationaal toezicht	45
3.2.2	Internationaal toezicht	51
3.3	Naleving en schendingen	51
3.3.1	Vrijheid van meningsuiting	52
3.3.2	Vrijheid van vereniging en vergadering	53
3.3.3	Vrijheid van godsdienst	53
3.3.4	Bewegingsvrijheid	53
3.3.5	Rechtsgang	54
3.3.6	Arrestatie en detentie	55
3.3.7	Mishandeling en foltering	56
3.3.8	Verdwijningen en ontvoeringen	57
3.3.9	Buitengerechtelijke executies en moorden	57
3.3.10	Doodstraf	58
3.4	Bedreigingen	59
3.5	Kwetsbare groepen	59
3.6	Bescherming tegen bedreigingen van ex-paramilitairen, NIAG's en guerrillagroeperingen	63
3.7	Hervestiging	66
4	Migratie	68
4.1	Ontheemden- en vluchtelingenstromen	68
4.2	Activiteiten van internationale organisaties	73
4.3	Mensenhandel	74
I	Literatuur	76

II Kaart van Colombia

81

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in Colombia beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Colombia en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Colombiaanse asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in Colombia (laatstelijk januari 2006). Het algemeen ambtsbericht beslaat de periode van januari 2006 tot en met juni 2008. De bevrijding van Ingrid Betancourt en veertien andere FARC-gevangenen (op 2 juli 2008) valt formeel buiten de verslagperiode, maar is vanwege het belang van de gebeurtenis wel in dit algemeen ambtsbericht beschreven (zie paragraaf 2.2).

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties, overheidsinstanties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordiging in Bogotá aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op politiek en veiligheidsgebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een beknopt overzicht van de recente geschiedenis van Colombia. Ook is een korte passage over de geografie en de bevolking van Colombia opgenomen.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in Colombia geschetst. Na een beschrijving van wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij Colombia partij is, komen de mogelijkheden van toezicht op naleving van de mensenrechten aan de orde. Daarna volgt de beschrijving van de naleving dan wel schending van enkele klassieke mensenrechten. Ten slotte wordt de positie van specifieke groepen, waaronder minderjarigen belicht.

In hoofdstuk vier komen de opvang van binnenlands ontheemden en activiteiten van internationale organisaties aan de orde.

2 Landeninformatie

2.1 Basisgegevens

2.1.1 Land en volk

De Republiek Colombia is gelegen in het noordwesten van Latijns-Amerika en beslaat een gebied ter grootte van 1.138.910 vierkante kilometer (bijna 30 keer Nederland). Het land grenst in het noorden aan de Caribische Zee, in het oosten aan Venezuela en Brazilië, in het zuiden aan Peru en Ecuador, in het westen aan de Stille Oceaan en in het noordwesten aan Panama.¹

Het land is administratief onderverdeeld in 32 departementen (*departamentos*): Amazonas, Antioquia, Arauca, Atlántico, Bolívar, Boyacá, Caldas, Caquetá, Casanare, Cauca, Cesar, Chocó, Córdoba, Cundinamarca, Guainía, Guaviare, Huila, La Guajira, Magdalena, Meta, Nariño, Norte de Santander, Putumayo, Quindío, Risaralda, San Andrés y Providencia Islands, Santander, Sucre, Tolima, Valle del Cauca, Vaupés en Vichada. Daarnaast is er het hoofdstedelijke district (*distrito capital*) dat de hoofdstad Bogotá beslaat. De departementen zijn onderverdeeld in 1119 gemeenten (*municipios*).²

Colombia telt ruim 45 miljoen inwoners (schatting juli 2008), van wie 29,4% de leeftijd van 15 jaar nog niet heeft bereikt. Van de bevolking³ is 58% van gemengde Europees-Indiaanse afkomst (*mestizo*), 20% van Europese afkomst, 14% van gemengde Europees-Afrikaanse afkomst (*mulatto*), 4% van Afrikaanse afkomst (*afro-colombiano*) en 1% van inheemse afkomst (*indígena*).⁴ De inheemse bevolking kan worden onderverdeeld in een groot aantal stammen die de dun bevolkte rurale delen van het land bewonen.

De officiële voertaal is Spaans. Daarnaast kent Colombia vele inheemse talen, die slechts door een klein aantal mensen gesproken worden. Het lager, middelbaar en hoger onderwijs worden in het Spaans gegeven.

Ongeveer 80% van de bevolking is rooms-katholiek, 13,5% van de bevolking behoort tot andere christelijke stromingen en de rest van de bevolking hangt een ander geloof aan of noemt zichzelf agnostisch of atheïstisch. In het noordwesten van het land (Chocó) komt onder Afro-Colombianen een mengvorm van het

¹ CIA, World Factbook Colombia, laatstelijk geactualiseerd op 15 mei 2008.

² www.dane.gov.co, overigens noemen diverse bronnen verschillende aantallen. Het aantal van 1119 dat in dit ambtsbericht wordt aangehouden, correspondeert met gegevens uit de census van 2004.

³ Een exact onderscheid tussen de diverse etnische groepen is, als gevolg van de vermenging van de diverse bevolkingsgroepen, niet te maken.

⁴ CIA, World Factbook Colombia, laatstelijk geactualiseerd op 15 mei 2008.

katholieke geloof en traditionele Afrikaanse religieuze gebruiken voor. De meeste Colombiaanse joden bevinden zich in de steden, terwijl Colombiaanse moslims vooral in het Caraïbisch kustgebied te vinden zijn.⁵

De Colombiaanse munteenheid is de Colombiaanse peso (*peso colombiano*, internationale monetaire afkorting: COP). In juni 2008 was 1 euro ongeveer 2.673 Colombiaanse peso waard.⁶

2.1.2 Staatsinrichting

De huidige Colombiaanse grondwet werd op 5 juli 1991 van kracht en is daarna diverse malen geamendeerd. Deze grondwet beoogde bredere politieke participatie mogelijk te maken door afschaffing van het tweepartijstelsel en door het politieke systeem te openen voor kleinere partijen.⁷ Dit heeft ertoe bijgedragen dat zowel bij lokale als nationale verkiezingen het monopolie van de conservatieven en liberalen is doorbroken.

De grondwet voorziet in een strikte scheiding van uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht. De president is hoofd van de regering, de uitvoerende macht, en moet verantwoording afleggen aan het congres, de wetgevende macht.⁸ De grondwet bepaalt dat de president wordt gekozen in rechtstreekse verkiezingen voor een termijn van vier jaar.⁹

Op 19 oktober 2005 verleende het Constitutionele Hof haar goedkeuring aan een grondwetswijziging die het mogelijk maakte dat de zittende president zich verkiesbaar stelde voor een tweede termijn van vier jaar. Deze wijziging werd vervolgens uitgewerkt in de Wet Garanties Eerlijke Verkiezingen (*Ley de Garantías Electorales*) die op 11 november 2005 door het Hof werd goedgekeurd.¹⁰

⁵ US State Department, Religious Freedom Report 2007, 14 september 2007

⁶ www.oanda.com/convert/classic, geraadpleegd op 3 juni 2008

⁷ Europe Publications Ltd, Colombia, 2002; Economist Intelligence Unit, Country Profile Colombia 2005

⁸ Economist Intelligence Unit, Country Profile Colombia 2004; Europe Publications Ltd, Colombia, 2002

⁹ Europe Publications Ltd, Colombia, 2002; Economist Intelligence Unit, Country Profile Colombia 2005

¹⁰ El Tiempo, El Tribunal aprobó la Ley de Garantías, pero endureció restricciones al Presidente, 12 november 2005, op www.eltiempo.com. De Wet garanties eerlijke verkiezingen (*Ley de Garantías Electorales*) bepaalt dat een zittende president in de verkiezingscampagne zijn machtspositie niet mag misbruiken. Goedkeuring van de wet was een voorwaarde voor Uribe om zich kandidaat te kunnen stellen voor de presidentsverkiezingen, omdat zonder de wet machtsmisbruik van Uribe als zittende president niet voorkomen zou kunnen worden.

Sinds 2002 is Álvaro Uribe de president van Colombia. In 2006 werd hij herkozen voor een tweede termijn.

Het Congres (*Congreso*) bestaat uit een Senaat (*Senado*) en een Huis van Afgevaardigden (*Cámara de Representantes*). De Senaat telt 102 leden, van wie 100 landelijk worden gekozen en 2 de inheemse volken vertegenwoordigen. Het Huis van Afgevaardigden telt 166 leden, van wie 161 middels departementale verkiezingen worden gekozen en 2 de inheemse volken, 2 de Afro-Colombianen en 1 de Colombianen die in het buitenland wonen vertegenwoordigen.¹¹ Elk departement heeft tenminste 2 afgevaardigden in het Huis van Afgevaardigden. Voor beide huizen werden op 12 maart 2006 voor het laatst verkiezingen gehouden (zie paragraaf 2.2).

Het Constitutionele Hof (*Corte Constitucional*) en het Hooggerechtshof (*Corte Suprema de Justicia*) vormen de top van de rechterlijke macht. Het Constitutionele Hof oordeelt over de wettigheid van beslissingen van het Congres, van de president en van de rechtbanken. Het Hooggerechtshof is de hoogste beroepsinstantie. Het dient tevens als gerecht van eerste aanleg in processen tegen de president, ministers, admiraals en generaals, en in zaken tegen rechters van de hogere rechterlijke instanties van Colombia.¹²

2.1.3 Geschiedenis

Onafhankelijkheid

Op 20 juli 1810 verklaarde Groot Colombia zich onafhankelijk van Spanje. De onafhankelijkheid was echter pas een feit toen Spaanse troepen verdreven waren en Simón Bolívar in 1819 de eerste president van Groot Colombia werd. Naast het huidige Colombia (dat toen bekend stond als Nueva Granada), maakten ook Ecuador, Venezuela en Panama deel uit van de nieuwe natie. Venezuela en Ecuador scheidden zich echter in 1830 al weer af. Panama werd in 1903 een zelfstandige staat.¹³

Tweepartijstelsel

In de loop van de 19^e eeuw ontstond in Colombia een politiek stelsel waarbij twee partijen het politieke toneel domineerden, de *Partido Liberal* (de liberale partij - PL) en de *Partido Social Conservador* (de conservatieve partij - PSC). Tussen beide partijen (en de milities die aan de beide kampen gelieerd waren) was sprake van voortdurende spanning, die diverse malen ontaardde in gewapende conflicten

¹¹ Europe Publications Ltd, Colombia, 2002; Economist Intelligence Unit, Country Profile Colombia 2005

¹² Economist Intelligence Unit, Country Profile Colombia 2002; US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004

¹³ Europe Publications Ltd, Colombia, 2002

en bloedige burgeroorlogen. Zo kwamen bij de 1000-daagse oorlog (1899-1902) naar schatting tussen de 60.000 en 130.000 personen om het leven.

In 1948 laaide de strijd tussen conservatieven en liberalen weer in alle hevigheid op, nadat een volksofstand (die bekend staat als *El Bogotazo*) uitbrak naar aanleiding van de moord op de liberale presidentskandidaat Jorge Eliécer Gaitán die erin was geslaagd om de lagere klassen te mobiliseren tegen de macht van de elite. De periode van strijd, die in Colombia bekend staat als *La Violencia*¹⁴, duurde ongeveer tien jaar en kostte aan ongeveer 300.000 mensen het leven.¹⁵

Opkomst van guerrillabewegingen en paramilitairen

Het voortbestaan van het tweepartijstelsel in Colombia veroorzaakte feitelijk de politieke uitsluiting van andere groepen: voor andere politieke partijen was geen plaats. De onvrede die dit teweeg bracht, de traditie van politiek geweld, de marginalisatie van de arme boeren en de invloed van communistische en socialistische ideologieën, leidden halverwege de jaren '60 tot de opkomst van diverse guerrillabewegingen. De wortels van deze bewegingen gaan terug naar de zelfverdedigingsgroepen die ten tijde van *La Violencia* werden opgericht door de communisten en de liberalen, teneinde aanvallen van de conservatieven af te weren.¹⁶ Tegelijk met de opkomst van deze linkse guerrillabewegingen ontstonden rechtse paramilitaire bewegingen ter bestrijding van de rebellen. Veel paramilitaire groeperingen kregen (openlijk of stilzwijgend) steun van het Colombiaanse regeringsleger. Soms trok het regeringsleger samen met paramilitaire groeperingen op in gezamenlijke militaire acties tegen de guerrillabewegingen.¹⁷

De belangrijkste guerrillabewegingen waren *Movimiento 19 de Abril* (M-19), *Ejército Popular de Liberación* (EPL), *Ejército de Liberación Nacional* (ELN) en de *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia* (FARC). M-19 was een voornamelijk stedelijke guerrillabeweging die in de jaren '80 demobiliseerde. De EPL was een meer ruraal georiënteerde beweging die in 1991 de wapens neerlegde. De FARC en de ELN zijn de enige guerrillabewegingen die thans nog actief zijn in Colombia.

De belangrijkste paramilitaire groeperingen verenigden zich in 1997 onder leiding van Carlos Castaño in een koepelorganisatie, de *Autodefensas Unidas de Colombia* (AUC).

De achtergrond van de FARC, de ELN en de AUC wordt hieronder in het kort omschreven.

¹⁴ Letterlijk: 'het geweld'

¹⁵ Smidt van Gelder, Colombia: 50 jaar strijd, 17 juni 2003 op www.risq.org

¹⁶ International Crisis Group (ICG), Colombia's elusive quest for peace, 26 maart 2002

¹⁷ Economist Intelligence Unit, Country Profile Colombia 2004

*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (FARC)*¹⁸

De *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia* (FARC) werd in 1964 opgericht in Marquetalia (Tolima),¹⁹ en kwam voort uit de zelfverdedigingsgroepen van boeren die in de jaren '50 door de *Partido Liberal* (de liberale partij - PL) in het leven waren geroepen ter bescherming van boerengemeenschappen tegen de *Partido Social Conservador* (de conservatieve partij – PSC).²⁰ Begin jaren '80 had de FARC een gecentraliseerde hiërarchie, een algemene staf, een militaire code, een politiek programma en trainingsfaciliteiten. Aanvankelijk werd de FARC gedomineerd door de Communistische Partij. Gaandeweg raakte deze partij echter gemarginaliseerd en ging de FARC haar eigen weg. Het hoogste orgaan van de FARC is het *secretariado*, het zevenkoppige bestuur van de beweging.

Ejército de Liberación Nacional (ELN)

De *Ejército de Liberación Nacional* (ELN) is geïnspireerd op de Cubaanse revolutie en werd in 1964 door studenten opgericht in het departement Santander.²¹ De ideologie van de ELN benadrukte nationalisme, volksdemocratie en een sterke afkeer van buitenlandse investeringen. De energiesector, en met name de olieproductie, was lange tijd het belangrijkste politieke en militaire doelwit van de ELN.²²

Autodefensas Unidas de Colombia (AUC)

In 1997 werd onder leiding van Carlos Castaño de *Autodefensas Unidas de Colombia* (AUC) opgericht. Uiteindelijk sloot het merendeel van de paramilitaire groeperingen zich bij de AUC aan. De belangrijkste doelstelling van de AUC was het beschermen van de Colombiaanse bevolking tegen aanvallen van guerrillagroeperingen, daar waar de Colombiaanse overheid hun veiligheid niet kon garanderen.²³

De AUC probeerde, net als de guerrillabewegingen, op elk niveau in de samenleving te infiltreren. De beweging probeerde controle te verkrijgen over burgemeesters, parlementsleden en (lokale) overheidsfunctionarissen, door het betalen van steekpenningen, maar ook door afpersing en bedreiging. De AUC was

¹⁸ De beweging staat ook bekend als *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – Ejército del Pueblo* (FARC-EP), maar wordt meestal kortweg FARC genoemd.

¹⁹ Andere bronnen noemen als oprichtingsjaar 1965 of 1966.

²⁰ Europe Publications Ltd, Colombia, 2002 en Economist Intelligence Unit, Country Profile Colombia 2002, p.

²¹ Economist Intelligence Unit, Country Profile Colombia 2002; International Crisis Group, Colombia: prospects for peace with the ELN, 4 oktober 2002

²² International Crisis Group, Colombia: prospects for peace with the ELN, 4 oktober 2002

²³ Zie voor een uitgebreide beschrijving van de paramilitairen verenigd in de *Autodefensas Unidas de Colombia* (AUC) paragraaf 2.3.

georganiseerd in (grotendeels territoriale) eenheden die *Bloques* worden genoemd ('blokken'). De belangrijkste bron van inkomsten (80%) van de AUC was de drugshandel. Andere inkomstenbronnen waren ontvoeringen, afpersingen en illegale oliehandel.²⁴

De AUC demobiliseerde in de periode 2003-2006, hoewel een klein aantal eenheden zich tot op heden tegen demobilisatie en ontwapening verzet (zie verder paragraaf 2.2 en 2.3 voor recente ontwikkelingen).

Conflict in de jaren '80 en '90

De opkomst van de drugshandel begin jaren tachtig had grote invloed op het gewapend conflict. Zowel de linkse guerrillabewegingen als de rechtse paramilitaire bewegingen legden zich in toenemende mate toe op de productie van en handel in soft- en harddrugs (met name cocaïne) om hun activiteiten te bekostigen. Gaandeweg werd de handel in drugs, waar zeer veel geld mee werd verdiend, een doel op zich. In verschillende delen van het land, bijvoorbeeld in de stad Medellín, ontstonden in de jaren '80 drugkartels die in volstrekte straffeloosheid en met medewerking van de autoriteiten hun gang konden gaan. De verschillende guerrillabewegingen, maar ook paramilitaire groeperingen, legden zich toe op het ontvoeren van (al dan niet prominente) personen om zodoende losgeld op te kunnen strijken.

Hoewel de strijd zich in Colombia altijd hoofdzakelijk op het platteland heeft afgespeeld, ondersteunden zowel de guerrillabewegingen als de paramilitairen gewapende bendes in de steden. Deze bendes fungeerden als stedelijke milities van de guerrilla of paramilitairen. Ze waren met name actief in de arme volksbuurten van de grote steden en hielden zich hoofdzakelijk bezig met criminele activiteiten (zoals drugshandel, afpersing en beroving). Zij konden door guerrillabewegingen of paramilitairen worden ingezet om vuile klusjes op te knappen. Veel van de beruchte *sicarios* (huurmoordenaars) die de steden in de jaren '90 onveilig maakten waren uit deze milities afkomstig. De activiteiten van zowel de FARC als de AUC werden zo uitgebreid tot de steden. Stedelijke milities kwamen naast Bogotá, Cali en Medellín voor in vrijwel alle departementale hoofdsteden.

Demobilisatie van de AUC

Direct na zijn verkiezing tot president in 2002, kondigde Uribe aan besprekingen met de AUC te beginnen die zouden moeten leiden tot demobilisatie van de paramilitaire beweging. Na geheime onderhandelingen met de regering-Uribe

²⁴

International Crisis Group, Colombia: Negotiating with the paramilitaries, 16 september 2003; Economist Intelligence Unit, Country Report Colombia, oktober 2003.

kondigde de AUC per 1 december 2002 een eenzijdig staakt-het-vuren af.²⁵ Op 1 juli 2004 gingen de besprekingen tussen de Colombiaanse regering en de AUC officieel van start in Santa Fé de Ralito, onder toezicht van de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS). Namens de AUC namen 10 hoge commandanten aan de besprekingen deel, die 80% van de AUC-leden vertegenwoordigden. De onderhandelingen vonden plaats in een ‘concentratiegebied’ (*zona de concentración*) van 368 vierkante kilometer rond Santa Fé de Ralito in het departement Córdoba, waarin de 10 commandanten zich met 400 van hun manschappen hadden teruggetrokken. De besprekingen leidden tot een gefaseerde demobilisatie van de AUC.

Als eerste demobiliseerde het *Bloque Cacique Nutibara* (BCN) uit Medellín, later volgden ook ander *Bloques* zoals het *Bloque Bananero* en het *Bloque Catatumbo*. In 2006 was de demobilisatie van de AUC voltooid.

Wet Gerechtigheid en Vrede

Op 22 juli 2005 werd de Wet Gerechtigheid en Vrede (*Ley de Justicia y Paz*) van kracht, bedoeld om de demobilisatie van strijders van illegale gewapende groeperingen (in eerste instantie de paramilitairen) te bevorderen, zonder voorbij te gaan aan de behoefte aan gerechtigheid van de bevolking in het algemeen en de slachtoffers in het bijzonder. Volgens deze wet, die voor een periode van acht jaar van kracht is, dienen de gedemobiliseerde paramilitaire leiders hun misdaden op te biechten, hun illegaal verkregen goederen terug te geven en hun slachtoffers te compenseren. In ruil daarvoor komen zij in aanmerking voor strafvermindering (zie ook de paragrafen 2.2 en 3.1.2).

Democratisch Veiligheidsbeleid (zie ook paragraaf 2.3.1)

President Uribe stond vanaf zijn aantreden een harde aanpak van de guerrillabewegingen en paramilitairen voor. Daartoe lanceerde hij op 29 juni 2003 zijn Democratisch Veiligheidsbeleid (*Política de Seguridad Democrática*), dat een formalisering was van het beleid dat hij reeds vanaf zijn inauguratie had gevoerd. Het doel van het Democratisch Veiligheidsbeleid is het beschermen van de rechten van burgers, van de democratische waarden en instituties en het stimuleren van de burgerlijke samenwerking in de verdediging van de democratie.²⁶ Burgers werden betrokken in de strijd tegen de guerrilla's en de paramilitairen door het creëren van een netwerk van burgerinformanten en het trainen van boerensoldaten (*soldados campesinos*).²⁷

²⁵ International Crisis Group, Colombia: Negotiating with the paramilitaries, 16 september 2003; Economist Intelligence Unit, Country Report Colombia, oktober 2003.

²⁶ International Crisis Group, Colombia: president Uribe's democratic security policy, 13 november 2003

²⁷ International Crisis Group, Colombia: president Uribe's democratic security policy, 13 november 2003

Plan Patriota en aanpak van de FARC

In april 2004 startte de regering Uribe *Plan Patriota*, een met steun van de Verenigde Staten uitgevoerd offensief gericht tegen het zuidelijke bolwerk van de FARC. Ondanks het offensief, dat de FARC in de verdediging drong en waarbij de beweging de controle over grote gebieden moest prijsgeven, lukte het de FARC aanvankelijk zijn militaire structuren grotendeels intact te houden.²⁸

Vredesbesprekingen met de ELN

Op 6 december 2005 kondigden de regering Uribe en de ELN aan in Cuba besprekingen te zullen voeren ter voorbereiding van vredesbesprekingen.²⁹ Deze besprekingen, een ‘verkennende dialoog naar vrede’ genoemd, vonden plaats van 16 tot 21 december 2005. Aan het overleg werden vooraf geen voorwaarden gesteld (zie verder paragraaf 2.2).³⁰

Internationale gemeenschap

In de strijd tegen de drugshandel startte Colombia met steun van de Verenigde Staten in 1999 het Plan Colombia, dat voorzag in met name militaire hulp bij drugsbestrijding. Het plan riep internationaal kritiek op, omdat het onvoldoende oog zou hebben voor de meer structurele problemen van Colombia.³¹

In juli 2003 vond in Londen een internationale donorbijeenkomst plaats. Daar bespraken de Groep van 24 (*Group of 24*), samengesteld uit vertegenwoordigers van de EU-lidstaten en de Europese Commissie, de Verenigde Staten, Canada, Chili, Mexico, Brazilië, Argentinië, Japan, de Verenigde Naties en enkele internationale banken de mensenrechtensituatie in Colombia. Op 10 juli 2003 werd de Londen Verklaring aangenomen, waarin steun werd uitgesproken voor het beleid van president Uribe en zijn strijd tegen het conflictgerelateerde geweld en

²⁸ Economist Intelligence Unit, Country Report Colombia, juli 2005; Economist Intelligence Unit_Country Report Colombia, april 2005 en Economist Intelligence Unit, Country Profile Colombia 2005

²⁹ AFP, Prochaine rencontre entre le gouvernement colombien et la guérilla ELN, 6 december 2005; AP, Colombia to begin preliminary peace talks with its second-largest rebel group, 6 december 2005; Reuters, Colombia, ELN to open peace talks in Cuba, 6 december 2005; ANP, Regering Colombia praat in Cuba met guerrillagroep, 7 december 2005.

³⁰ ANP/AFP, Colombia begint vredesoverleg met rebellen, 17 december 2005; Reuters, Colombia's ELN guerrillas start peace talks, 17 december 2005; AP, Colombian rebels, government launch exploratory peace talks in Cuba, 16 december 2005; AP, Colombian government announces new talks with rebels to set formal peace process agenda, 22 december 2005 en AFP, Bogotá et l'ELN d'accord pour fixer un calendrier de négociations en janvier, 21 december 2005.

³¹ International Crisis Group, Colombia's elusive quest for peace, 26 maart 2002.

de drugshandel.³² In 2005 kreeg de conferentie een vervolg met de Conferentie van Cartagena die een verdere impuls moest geven aan het vredesproces.

³²

London Declaration, 10 juli 2003.

2.2 Politieke ontwikkelingen

Deze paragraaf beschrijft de ontwikkelingen in Colombia van januari 2006 tot juni 2008. Meest in het oog springende politieke ontwikkelingen waren niet alleen de congres- en presidentsverkiezingen, maar ook enkele schandalen die zich openbaarden inzake de mogelijke relatie tussen de Colombiaanse politieke elite en paramilitairen.

Verkiezingen voor het Congres

Op 12 maart 2006 werden de verkiezingen gehouden voor het Congres, dat wil zeggen voor zowel het Huis van Afgevaardigden als voor de Senaat. Voor het eerst werden de in 2003 aangepaste regels voor verkiezingen in gebruik genomen, waarin onder andere een kiesdrempel van 2% is vastgelegd. Van de partijen die de kiesdrempel niet haalden, werd de wettelijke erkenning ingetrokken.

De verkiezingen draaiden uit op een overwinning voor nieuw gevormde pro-Uribe alliantie *Partido Social de Unidad Nacional* (PSUN, ook bekend als *Partido de la U*, toentertijd geleid door Juan Manuel Santos Calderón) en *Cambio Radical* (CR, geleid door Germán Vargas Lleras, voormalig minister van Financiën onder Uribe). Genoemde partijen bestaan vooral uit voormalige leden van de *Partido Liberal Colombiano* (PL). De PSUN is een conservatieve centrum-rechtse beweging, waarin diverse kleinere pro-Uribe partijen zich verenigd hebben. De belangrijkste hiervan is *Primero Colombia* (Colombia Eerst), de partij van Uribe zelf. De PSUN won 29 zetels in het Huis van Afgevaardigden en 20 Senaatszetels. *Cambio Radical* (CR) behaalde 20 zetels in het Huis van Afgevaardigden en 15 Senaatszetels.³³

De *Partido Conservador Colombiano* (PC), die het beleid van Uribe had gesteund, hield het verlies beperkt en kwam uit op 30 zetels in het Huis van Afgevaardigden (8 minder dan in 2002) en 18 Senaatszetels (verlies van 8). Grote verliezer was de *Partido Liberal Colombiano* (PL), die 55 zetels verloor in het Huis van Afgevaardigden (van 92 naar 36) en 37 in de Senaat (van 55 naar 18).³⁴ *Polo Democrático Alternativo* (PDA), een linkse alliantie bestaande uit *Polo Democrático Independiente* (PDI) en *Alternativa Democrática*, behaalde 9 zetels in het Huis van Afgevaardigden en 10 zetels in de Senaat.³⁵ Ondanks het feit dat PDA verdeeld was in een meer gematigde en een meer radicale vleugel, leek PDA de voornaamste oppositionele kracht te worden tegen Uribe.

³³ www.registraduria.gov.co, geraadpleegd op 9 juni 2008

³⁴ www.registraduria.gov.co, geraadpleegd op 9 juni 2008

³⁵ www.registraduria.gov.co, geraadpleegd op 9 juni 2008

Uiteindelijk slaagden 26 van de 59 deelnemende partijen er niet in om de kiesdrempel te halen. Onder die partijen bevonden zich *Visionarios* van Antanas Mockus en *Por el país que soñamos* van Enrique Peñalosa, beiden ex-burgemeesters van Bogotá.³⁶

Presidentsverkiezingen

Op 28 mei 2006 won Uribe de presidentsverkiezingen, waardoor hij verzekerd was van een tweede termijn van vier jaar. Uribe kreeg 62,35% van de kiezers achter zich, 9% meer dan in 2002. Tweede werd Carlos Gaviria van PDA met 22% van de stemmen. De derde plaats van PL-kandidaat (11.8%), Horacio Serpa, duidde erop dat de *Partido Liberal Colombiano* na de parlementsverkiezingen van maart 2006, nóg verder was teruggezakt.³⁷

Demobilisatie en re-integratie van AUC-leden

Formeel is de demobilisatie van de AUC op 15 augustus 2006 voltooid (zie ook paragraaf 2.3). Het re-integratieprogramma (*Programa para la Reincorporación a la Vida Civil de Personas y Grupos Alzados en Armas*, kortweg: *Programa Reincorporación*), waarin ex-strijders worden opgenomen, is gedurende de verslagperiode verder uitgerold. Het programma stelt ex-AUC strijders in staat om zich te scholen en helpt hen om toegang te verkrijgen tot de arbeidsmarkt.³⁸ Daarnaast kunnen ex-strijders en hun familieleden bescherming krijgen tegen wraakacties indien dat volgens de autoriteiten noodzakelijk is.³⁹ Sinds juni 2006 worden de activiteiten van ex-strijders door de politie en de veiligheidsdienst DAS (*Departamento Administrativo de Seguridad*) gemonitord.⁴⁰

Vanwege kritiek op het programma is in oktober 2006 een Hoge Commissaris voor de Re-integratie aangesteld, Frank Pearl, die leiding geeft aan het programma en de werkzaamheden van alle verschillende ministeries coördineert. Het programma kende de nodige opstartproblemen, met name ten aanzien van de

³⁶ Economist Intelligence Unit, Country report on Colombia, april 2007

³⁷ www.registraduria.gov.co, geraadpleegd op 9 juni 2008

³⁸ Het programma staat overigens ook open voor individueel gedemobiliseerde strijders, bijvoorbeeld van de FARC en ELN.

³⁹ Decreet 395 d.d. 14 februari 2007, Decreet 128 d.d. 22 januari 2003, op: www.mininteriorjusticia.gov.co. Artikel 8 van Decreet 128 bepaalt dat het ministerie van Defensie of het ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie met DAS en de politie overleg pleegt over de vraag of bescherming noodzakelijk is en, zo ja, op welke wijze bescherming geboden kan worden. Welke beschermingsmaatregelen noodzakelijk zijn, hangt af van de omstandigheden. In het geval van directe bedreiging kan betrokkene met zijn familie tijdelijk worden overgeplaatst naar een veilig gebied binnen Colombia. Ex-strijders kunnen op grond van Decreet 128 bovendien een financiële beloning krijgen indien zij vrijwillig informatie verschaffen over bepaalde zaken, zoals terroristische aanslagen, ontvoeringen en drugshandel (artikel 9), of wanneer zij wapens, munitie of explosieven inleveren (artikel 10).

⁴⁰ International Crisis Group, Colombia's new armed groups, mei 2007

coördinatie, maar sinds het voorjaar van 2007 zijn er positieve ontwikkelingen, zoals de ingebruikname van re-integratiecentra.⁴¹

Vredesbesprekingen met de ELN

Gedurende 2006 en de eerste helft van 2007 zijn de voorzichtige vredesbesprekingen tussen de Colombiaanse regering en de ELN voortgezet. Zogeheten *guarantes* (civiele facilitatoren) bereidden de gesprekken voor. Een aantal landen, waaronder Nederland, was waarnemer bij de gesprekken en probeerde druk op de ketel te houden. In december 2006 stelden de *guarantes* een routekaart op, die moest leiden tot verzoening tussen beide partijen. In april 2007 accepteerde de Colombiaanse regering, tijdens de zesde ronde van de vredesbesprekingen in Havana, een voorstel voor een tijdelijke wapenstilstand.

De ELN lijkt meer open te staan voor verzoening, omdat ze gedurende de verslagperiode verder verzwakt is. Dit houdt verband met herhaalde aanvallen die de FARC heeft uitgevoerd op posities van de ELN. Deze aanvallen hebben te maken met de strijd tussen beide bewegingen om controle over lucratieve handelsroutes. Voorts heeft de FARC herhaaldelijk haar afkeur uitgesproken over het feit dat de ELN onderhandelt met de regering.⁴²

Aan het einde van de verslagperiode was er echter geen verdere vooruitgang geboekt. Een vredesakkoord met de ELN was nog ver weg.

Processen tegen AUC-leiders

Op grond van de Wet Gerechtigheid en Vrede (*Ley Justicia y Paz*) vinden sinds december 2006 in het hele land strafprocessen plaats tegen voormalige AUC-leiders die hun wapens hebben ingeleverd en gedemobiliseerd zijn. Zij komen onder voorwaarden in aanmerking voor strafvermindering (zie 3.1.2 voor meer informatie).

Van de 31.671 gedemobiliseerde AUC-leden kwamen er in 2007, 3.127 in aanmerking voor het proces van *Justicia y Paz*.⁴³ De meeste andere ex-paramilitairen verkregen de facto amnestie als gevolg van *decreto 128* en *Ley 782*, een wet die stelde dat personen naar wie geen onderzoek gedaan werd in verband met mensenrechtenschendingen, maar die wél hadden toegegeven dat ze onderdeel waren van een paramilitaire groepering, slechts een ‘politiek delict’ hadden gepleegd en daarmee van rechtsvervolging zouden worden ontslagen. In juli 2007 oordeelde het Hooggerechtshof echter dat lidmaatschap van een paramilitaire groepering niet als ‘politiek delict’ gezien mocht worden, waarmee gesuggereerd

⁴¹ International Crisis Group, Colombia’s new armed groups, mei 2007

⁴² Economist Intelligence Unit, Country Report on Colombia, april 2007

⁴³ Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the situation of human rights in Colombia, A/HRC/7/39, 29 februari 2008

werd dat het ontslag van rechtsvervolging niet legitiem was.⁴⁴ Op het moment van de uitspraak hadden ongeveer 19.000 gedemobiliseerde AUC-leden naar wie geen onderzoek gedaan werd in verband met mensenrechtenschendingen, hun *coda* (een verklaring die hun ontslaat van verdere rechtsvervolging voor in AUC-dienst begane misdaden) nog niet ontvangen. Aan het einde van de verslagperiode was de juridische impasse rond deze groep ex-paramilitairen nog niet doorbroken.

Tijdens de strafprocessen tegen de paramilitaire leiders kwam dikwijls zeer gedetailleerde informatie naar boven over gruwelijkheden, die veel Colombianen eerder niet voor mogelijk hadden gehouden. Ook werd duidelijk dat de paramilitairen banden onderhielden met politici en hoge ambtenaren en dieper in de Colombiaanse samenleving waren doorgedrongen dan velen tot dan toe dachten. Anderzijds hebben sommige slachtoffers en mensenrechtenactivisten er op gewezen dat veel informatie die de ex-paramilitairen hebben verschaft niet compleet of zelfs onjuist is. Sommige verklaringen leken er op gericht de schuld af te schuiven of zelfs krediet te krijgen voor bepaalde daden die de AUC verricht hadden.⁴⁵ Aan het einde van de verslagperiode waren nog geen rechtzaken onder *Justicia y Paz* afgerond. Bronnen melden dat de eerste uitspraken op zijn vroegst in augustus 2008 verwacht kunnen worden.

Parapolitiek

Tijdens het eerste proces, dat tegen ‘Salvatore Mancuso’, werden niet alleen gruwelijke misdaden van de paramilitairen bekend, maar werd ook duidelijk dat diverse politici nauwe banden onderhielden met de AUC. De AUC bleek op grotere schaal geïnfiltreerd te zijn in het openbaar bestuur dan veel Colombianen tot dan toe voor mogelijk hielden. Begin 2007 werden in de media diverse documenten getoond die bewijs vormden van onder meer een vergadering tussen AUC-kopstukken en politici uit het regeringskamp in 2001.⁴⁶ De relatie tussen politici en paramilitairen – en het beleid dat uit hun onderlinge afspraken voortkomt – wordt in Colombia aangeduid met de term ‘parapolitiek’ (*parapolítica*).

Het politieke schandaal beschadigde ook de regering-Uribe.⁴⁷ Zo trad de minister van Buitenlandse Zaken, Maria Consuelo Araújo, af omdat haar broer én senator Álvaro gearresteerd was vanwege onder meer samenwerking met de AUC. Voorts werd in de verslagperiode de vervolging gestart van voormalige baas van de DAS, Jorge Noguera, op verdenking van moord. Ook hij werd in verband gebracht met de AUC.

⁴⁴ Amnesty International, Amnesty International Report 2008, juni 2008

⁴⁵ A/HRC/7/39

⁴⁶ Washington Post, Paramilitary Ties to Elite In Colombia Are Detailed, 22 mei 2007

⁴⁷ Amnesty International, Paramilitary infiltration of state institutions undermines rule of law, 29 november 2006.

Het schandaal kwam wel erg dicht in de buurt van president Uribe toen zijn eigen neef, Mario Uribe, politiek asiel aanvraag bij de Costa Ricaanse ambassade in Bogotá wegens ‘politieke vervolging’: hij stond namelijk op het punt gearresteerd te worden op verdenking van banden met paramilitairen. Zijn verzoek werd niet ingewilligd. Aan het einde van de verslagperiode zat hij in Colombia in de gevangenis in afwachting van zijn proces.

Aan het einde van de verslagperiode zaten 28 parlementariërs in voorarrest wegens verdenking van samenwerking met AUC-kopstukken (of hadden de benen genomen nadat een arrestatiebevel tegen hen was uitgevaardigd). Vier parlementariërs waren inmiddels veroordeeld in verband met het parapolitieke schandaal en tegen nog zo’n 45 anderen liepen onderzoeken.

Niet alleen parlementariërs, maar ook honderden lokale en regionale bestuurders (gouverneurs, burgemeesters e.d.) en diverse personen in de top van het Colombiaanse leger worden beschuldigd van samenwerking met de AUC. Ook onder hen vonden arrestaties plaats en werden onderzoeken geopend.⁴⁸

Choque de Trenes

In 2006 diende president Uribe een wetsvoorstel in dat de *Corte Constitucional* tot het hoogste gerechtshof in Colombia moest maken. Het omstreden voorstel lokte een conflict uit tussen de regering en het Hooggerechtshof (*Corte Suprema*), waarin beide partijen elkaar publiekelijk beschuldigden dat zij hun boekje te buiten gingen. Dit conflict staat in Colombia bekend als *choque de trenes* (‘treinbotsing’). In 2007 besloot Uribe een rechtszaak tegen de president van het Hooggerechtshof aan te spannen wegens smaad. Het Hooggerechtshof gaf hierop aan dat zij zou overwegen om de minister van Binnenlandse Zaken en Justitie niet langer als gesprekspartner te beschouwen.

Regionale en lokale verkiezingen

Op 28 oktober 2007 vonden in het hele land regionale en lokale verkiezingen plaats. In de 32 departementen werden gouverneurs en departementale parlementen gekozen en in alle 1119 gemeenten werden burgemeesters en gemeenteraden gekozen, evenals in de vier metropolitane districten en hun stadswijken.⁴⁹ De opkomst was hoog. De verkiezingen zelf verliepen overwegend rustig, hoewel er zowel in de periode voorafgaand aan de verkiezingen als in de weken daarna diverse geweldsincidenten plaatsvonden, waarbij verschillende kandidaten, maar ook burgers, om het leven kwamen. De departementen Valle del

⁴⁸ International Crisis Group, Colombia’s new armed groups, mei 2007

⁴⁹ A/HRC/7/39

Cauca, Antioquia en Tolima waren in dit opzicht het zwaarst getroffen.⁵⁰ De FARC was verantwoordelijk voor het merendeel van deze incidenten.⁵¹

Humanitaire uitwisseling met de FARC

Tijdens de verslagperiode werden op elk moment naar schatting zo'n 700 personen (soldaten van het Colombiaanse leger, politieagenten en burgers) in gijzeling gehouden door de FARC. Sommigen waren al meer dan tien jaar eerder ontvoerd. Sommige gijzelaars zijn om politieke redenen ontvoerd, terwijl anderen gegijzeld worden met het oog op losgeld. Personen die om economische redenen gegijzeld zijn, worden doorgaans niet langer dan een aantal maanden vastgehouden. Daarna worden zij vaak vermoord of, indien er losgeld is betaald, weer vrijgelaten. Het exacte aantal gegijzelden is moeilijk te bepalen, omdat veel familieleden, met name van personen die met het oog op losgeld zijn ontvoerd, geen aangifte doen. De achterliggende gedachte is dat ze liever direct met de gijzelnemers onderhandelen, omdat ze menen dat de kans dan groter is dat de gijzelaar weer wordt vrijgelaten. Ook de bedrijven, die in veel gevallen het losgeld zouden moeten opbrengen om hun medewerkers vrij te kopen, dringen er soms bij familieleden op aan op aan om de zaak niet aanhangig te maken bij de autoriteiten.

Sinds het begin van de verslagperiode wordt druk uitgeoefend op president Uribe om te komen tot een humanitair akkoord met de FARC, waarin gevangene FARC-strijders geruild zouden moeten worden tegen gijzelaars die de FARC al jarenlang vasthoudt in de Colombiaanse jungle. De FARC gaf diverse malen aan voorstander te zijn van een humanitair akkoord, maar stelde aanvullende eisen alvorens daarover te willen onderhandelen, waaronder demilitarisering van bepaalde gebieden in het land.⁵² In juni 2007 werd de hoge FARC-commandant Rodrigo Granda vrijgelaten uit de gevangenis. Voorts werd de detentie van 180 FARC-leden opgeheven, in de hoop dat dit de FARC zou bewegen tot afspraken.

Het lot van de gijzelaars werd nog eens in de schijnwerpers gezet nadat op 18 juni 2007 elf door de FARC gegijzelde politici om het leven kwamen. Het ging om parlementariërs uit het departementale parlement van Valle del Cauca die in april 2002 waren ontvoerd.⁵³ Volgens de FARC kwamen zij om het leven bij gevechten met de Colombiaanse strijdkrachten, terwijl de Colombiaanse autoriteiten beweren dat de FARC ze opzettelijk heeft gedood.⁵⁴

⁵⁰ Misión de Observación Electoral de la Sociedad Civil, Informe Nacional de Observación Electoral, 4 december 2007

⁵¹ A/HRC/7/39

⁵² Economist Intelligence Unit, Country report on Colombia, april 2007

⁵³ IPS, FARC Hostages Died in Military-Rebel Shootout, 21 augustus 2007

⁵⁴ Amnesty International, Amnesty International Report 2008, juni 2008

In augustus 2007 werd de Venezolaanse president Hugo Chávez, op zijn eigen initiatief, aangesteld als bemiddelaar tussen de Colombiaanse regering en de FARC. Enkele maanden later had Chávez in de Venezolaanse hoofdstad Caracas een ontmoeting met vertegenwoordigers van de FARC. Op 22 november 2007 besloot Uribe om Chávez zijn bemiddelingsrol af te pakken, naar verluidt omdat Chávez, tegen de afspraken in, direct contact had gehad met de Colombiaanse legerleiding, zonder eerst Uribe te consulteren.⁵⁵ De verhoudingen tussen Chávez en Uribe verslechterden aanzienlijk gedurende de laatste maanden van 2007, met scheldpartijen over en weer. Chávez bleef echter contact houden met de FARC en maakte in december 2007 bekend dat de FARC bereid zou zijn als ‘eenzijdig humanitair gebaar’ twee gegijzelden plus een jongetje van vier jaar⁵⁶ vrij te laten. Hoewel alle voorbereidingen voor de vrijlating, inclusief een media show van de kant van Chávez, reeds waren getroffen, berichtte de FARC op 31 december 2007 dat de overdracht niet door zou gaan, omdat in het beoogde gebied van overdracht sprake zou zijn van verhoogde militaire activiteit (hetgeen overigens door de Colombiaanse regering werd ontkend). Later bleek dat het jongetje dat zou worden overgedragen niet in handen van de FARC was en al anderhalf jaar eerder in slechte toestand en onder valse voorwendselen was overgedragen aan het Nationale Kinderverzorgingsinstituut ICBF. In januari 2008 gaf de FARC dit toe.

Op 10 januari 2008 besloot de FARC de twee gijzelaars alsnog vrij te laten. Het ging om Clara Rojas, voormalig campagneleider van ex-presidentskandidate Ingrid Betancourt, die in februari 2002 samen met haar gegijzeld werd en parlementariër Consuelo González, die al in februari 2001 werd ontvoerd.⁵⁷ Op 27 februari 2008 liet de FARC nóg vier gijzelaars vrij, na nemiddeling door Hugo Chávez. Het ging om de drie voormalige Colombiaanse congresleden Gloria Polanco, Orlando Beltrán en Jorge Gechem en de voormalige senator Luis Eladio Pérez. Zij werden overgedragen aan het Internationale Rode Kruis en de Venezolaanse minister van Binnenlandse Zaken en in legerhelikopters naar de Venezolaanse grens gevlogen.⁵⁸

Aanval op FARC-kamp in Ecuador

In de nacht van 29 februari op 1 maart 2008 voerden de Colombiaanse strijdkrachten een aanval uit op een kamp van de FARC, net over de grens met Ecuador. Bij deze aanval werden 24 rebellen gedood, waaronder de geveesde militaire *hardliner* en tweede man van de FARC, Raúl Reyes. Hoewel de

⁵⁵ New York Times, Colombia Ends Venezuela's Hostage Mediation Efforts, 23 november 2007

⁵⁶ Het ging om Emmanuel, het zoontje van Clara Rojas, één van beide gijzelaars die zou worden vrijgelaten. Emmanuel was gedurende de gijzeling bij haar verwekt door een guerrillastrijder.

⁵⁷ Reuters, Colombia rebels free two hostages from jungle, 11 januari 2008

⁵⁸ NRC Handelsblad, FARC laat vier gijzelaars vrij, 27 februari 2008

Colombiaanse regering aanvankelijk beweerde dat de aanval op Colombiaans grondgebied had plaatsgevonden, werd in de loop van zaterdag 1 maart duidelijk dat het Colombiaanse leger de soevereiniteit van Ecuador geschonden had. Bij de aanval namen de Colombianen onder andere computers van de FARC in beslag. Uit bestanden op deze computers zou blijken dat de FARC banden onderhield met zowel de Ecuadoraanse president Correa als de Venezolaanse president Chávez. Deze laatste zou de FARC financiële steun ten bedrage van USD 300 miljoen hebben toegezegd.

Conflict met Ecuador en Venezuela

Zowel Ecuador als Venezuela reageerden woedend op de militaire actie van de Colombiaanse strijdkrachten, waarbij de Ecuadoraanse soevereiniteit geschonden werd. Colombia bood aan de Ecuadoraanse president Rafael Correa direct haar excuses aan, maar deze werden aanvankelijk niet geaccepteerd. De Venezolaanse president gaf voor de nationale televisie zijn legerleiding de opdracht om ‘tien tankbataljons’ naar de grens met Colombia te sturen.

Op 7 maart 2008, op de top van de Rio Group in Santo Domingo, legden Correa, Chávez en Uribe hun ruzie bij. Nadat beide partijen nogmaals hun visie op de gang van zaken hadden gegeven en Uribe opnieuw zijn excuses had aangeboden, maande de Dominicaanse president Leonel Fernandez de mannen elkaar de hand te schudden, hetgeen zij deden.⁵⁹ Evenwel daagde Ecuador op 31 maart 2008 Colombia voor het Internationaal Gerechtshof in Den Haag, omdat Colombiaanse pogingen om de verbouw van coca tegen te gaan (door middel van besproeiingen met vliegtuigjes) legitieme gewassen op Ecuadoraans grondgebied zouden hebben beschadigd.⁶⁰

Paramilitaire leiders uitgeleverd aan de VS

Op 13 mei 2008 werden dertien hoge paramilitaire leiders die berecht werden onder de Wet Gerechtigheid en Vrede uit hun gevangeniscellen gehaald en uitgeleverd aan de Verenigde Staten. De paramilitairen werden in de Verenigde Staten gezocht wegens drugshandel, samenzwering en het witwassen van geld. De betrokkenen moeten terecht staan in Washington, Miami, Tampa, New York en Houston. Onder hen waren de bekende AUC-leiders Salvatore Mancuso, Don Berna en ‘Jorge 40’. Een week eerder werd al de paramilitaire leider Carlos Mario Jiménez naar de Verenigde Staten gestuurd.⁶¹

Het Hooggerechtshof had uitlevering aan de Verenigde Staten eerder al goedgekeurd, maar deze uitlevering werd opgeschort opdat betrokkenen deel zouden kunnen nemen aan het vredesproces volgens de Wet Gerechtigheid en

⁵⁹ Reuters, Latin American nations end crisis with handshake, 8 maart 2008

⁶⁰ BBC News, 'Ecuador incursion' into Colombia, 1 april 2008

⁶¹ Washington Post, Colombia Sends 13 Paramilitary Leaders to U.S., 14 mei 2008

Vrede. De paramilitairen ontvingen toen de toezegging dat zij niet zouden worden uitgeleverd aan de Verenigde Staten voor drugsdelicten. In mei 2008 concludeerde de Colombiaanse regering echter dat de veertien mannen geweigerd hadden zich te houden aan de afspraken die zijn vastgelegd in de Wet Gerechtigheid en Vrede. Dat was voldoende grond om de opschorting van de uitlevering op te heffen en hen over te brengen naar de Verenigde Staten. Formeel gezien vallen zij nog steeds onder de Wet Gerechtigheid en Vrede – de rechter heeft zich immers niet uitgesproken – maar in de praktijk staat hun rechtsvervolging in de Verenigde Staten (louter voor drugshandel, niet voor mensenrechtenschendingen) verdere deelname aan het vredesproces in Colombia in de weg.⁶²

Wel zegden de Verenigde Staten toe dat zij geld en goederen die zij mogelijk in beslag zouden nemen, zouden aanwenden om de slachtoffers van de paramilitairen te compenseren.⁶³

Internationale waarnemers spraken hun bezorgdheid uit dat, nu de regering zich onbetrouwbaar had getoond in de richting van de gedemobiliseerde paramilitairen, vredesonderhandelingen met de FARC verder weg lijken dan ooit.

Ontwikkelingen binnen de FARC

Aan het einde van de verslagperiode nam de moraal onder de FARC-eenheden verder af, nadat op 7 maart 2008 bekend werd dat de hoge FARC-commandant Ivan Ríos door zijn eigen mannen vermoord was.⁶⁴ Net als Raúl Reyes maakte Ríos (zijn echte naam luidt Manuel Munoz Ortiz) deel uit van het zevenkoppige *secretariado*. Nadat hij Ríos had vermoord, in bergachtig gebied in de provincie Caldas, hakte de moordenaar de hand van Ríos af en bracht deze, samen met Ríos' laptop naar het Colombiaanse leger. De moordenaar deserteerde, liep over en incasseerde de premie die op het hoofd van Ríos stond.⁶⁵ Volgens bronnen is de dood van Ríos een duidelijk signaal dat de interne cohesie in de FARC-eenheden aan het afbrokkelen is.⁶⁶

Op 18 mei 2008 gaf de beruchte vrouwelijke commandant Karina (echte naam: Nelly Ávila Moreno), leider van het 47^e front van de FARC, zich over aan het Colombiaanse leger. Karina gaf aan dat zij moe was van de oorlog en riep andere FARC-strijders op om zich ook over te geven. Televisieopnamen van een interview met Karina werden door de Colombiaanse overheid gebruikt om FARC-leden hiertoe te bewegen.⁶⁷

⁶² Washington Post, Colombia Sends 13 Paramilitary Leaders to U.S., 14 mei 2008

⁶³ BBC News, Colombian ex-warlords sent to US, 13 mei 2008

⁶⁴ Figaro, Difficile médiation dans la nouvelle jungle des FARC, 10 juni 2008

⁶⁵ BBC News, Second senior Farc rebel 'killed', 7 maart 2008

⁶⁶ International Crisis Group, Colombia: Making Military Progress Pay Off, 29 april 2008

⁶⁷ De Pers, FARC-kopstuk (v) is moe van de oorlog, 19 mei 2008

Het Colombiaanse ministerie van Defensie maakte op 24 mei 2008 bekend dat Manuel Marulanda (echte naam: Pedro Antonio Marín), de oprichter en leider van de FARC, op 26 maart 2008 was overleden aan de gevolgen van een hartaanval.⁶⁸ Deze berichten werden kort hierop bevestigd door de FARC, die tevens bekend maakte dat Guillermo Leon Saenz, alias Alfonso Cano, tot zijn opvolger was benoemd.

Aan het einde van de verslagperiode was de FARC duidelijk verzwakt. Gedurende de gehele verslagperiode deserterden er maandelijks zo'n 300 FARC-strijders.⁶⁹ Door de vergrote inlichtingencapaciteit van het Colombiaanse leger, waaronder verbeterde af luister technologie, durven de diverse eenheden van de FARC steeds minder met elkaar te communiceren, waardoor de commandostructuur van de FARC verzwakt is. Ook de desertie van ervaren FARC-commandanten heeft de slagkracht van de FARC ondermijnd.

Veroordeling Yidis Medina

Op 26 juni 2008 veroordeelde het Hooggerechtshof de oud-parlementariër Yidis Medina tot 47 maanden gevangenisstraf, nadat zij had bekend dat zij zich in 2004 had laten omkopen door hoge regeringsfunctionarissen om vóór de grondwetswijziging te stemmen die de herverkiezing van president Uribe in 2006 mogelijk heeft gemaakt. Het Hof trok hiermee de juridische basis van de herverkiezing van Uribe in twijfel. In een reactie kondigde Uribe aan een referendum te willen houden waarin het Colombiaanse volk de legitimiteit van zijn herverkiezing zou moeten bekrachtigen. Aan het einde van de verslagperiode was deze politieke oplossing voor een in essentie juridisch probleem al weer van tafel.⁷⁰

Bevrijding van Ingrid Betancourt en veertien andere FARC-gegijzelden

Op 2 juli 2008 werden door middel van de spectaculaire *Operación Jaque* ('Operatie Schaak') vijftien FARC-gegijzelden bevrijd, waaronder de voormalige presidentskandidate Ingrid Betancourt en drie Amerikaanse defensie-experts: Mark Gonsalves, Thomas Howes en Keith Stansell.⁷¹ Commando's van het Colombiaanse leger waren maanden eerder in de FARC geïnfiltreerd. Het lukte hen de commandanten van de eenheden die de gijzelaars onder hun hoede hadden ervan te overtuigen dat zij de gijzelaars bij elkaar moesten brengen, omdat ze naar elders zouden moeten worden overgebracht 'in het kader van een internationale

⁶⁸ Los Angeles Times, Colombia says FARC founder has died, 25 mei 2008

⁶⁹ Economist, Free at Last. Colombian forces liberate Ingrid Betancourt and 14 others. Are these the last days of the FARC?

⁷⁰ Semana, El Poder soy yo, 30 juni 2008

⁷¹ De Volkskrant, Bevrijde gijzelaars komen met stille trom terug in de VS, 4 juli 2008

missie'.⁷² De gijzelaars werden opgehaald in een wit geschilderde helikopter, zogenaamd behorend bij de internationale missie, maar feitelijk bestuurd door piloten van de Colombiaanse luchtmacht. Eenmaal in de lucht werden de twee FARC-leden aan boord, Gerardo Aquilar (alias: César) en Alexander Farfan (alias: Gafas), eenvoudig uitgeschakeld en vloog het gezelschap de vrijheid tegemoet. De operatie vond plaats 70 kilometer ten zuiden van San José del Guaviare, de hoofdstad van het gelijknamige departement in het zuidwesten van het land.⁷³ Aan het einde van de verslagperiode vroegen de Verenigde Staten om de uitlevering van César en Gafas.⁷⁴

⁷² Economist, Free at Last. Colombian forces liberate Ingrid Betancourt and 14 others. Are these the last days of the FARC?

⁷³ De Volkskrant, Betancourt spreekt van 'een wonder' en prijst het leger, 4 juli 2008

⁷⁴ Global Insight, Colombia to Extradite Former Hostage Takers, 9 juli 2008

2.3 Veiligheidssituatie

In deze paragraaf zal de veiligheidssituatie in Colombia worden beschreven. Eerst wordt de algemene veiligheidssituatie beschreven, waarna de veiligheidssituatie in verscheidene regio's uiteen wordt gezet.

2.3.1 Algemene veiligheidssituatie

Hoewel de veiligheidssituatie in sommige delen van het land (met name in Nariño, Chocó, Putumayo en in het grensgebied met Venezuela) onverminderd slecht is, kan worden gesteld dat de veiligheidssituatie in zijn algemeen gedurende de verslagperiode aanzienlijk is verbeterd. Zeker in de dichtbevolkte gebieden die over een goede infrastructuur beschikken, is de aanwezigheid van de staat aanzienlijk vergroot. Met uitzondering van Nariño kan gesteld worden dat alle belangrijke doorgaande wegen zonder bijzondere veiligheidsrisico bereisd kunnen worden. Ook de veiligheidssituatie in de steden is (met uitzondering van Buenaventura) verbeterd. Wel is de criminaliteit in het gehele land hoog en loopt een ieder het risico slachtoffer te worden van gewapende roofovervallen.

De veiligheidssituatie in Colombia wordt voornamelijk bepaald door het optreden van de guerrillabewegingen FARC en ELN, voormalige paramilitairen die demobilisatie weigeren en andere illegale gewapende groeperingen (in dit ambtsbericht aangeduid als NIAG's, zie ook de paragraaf 'nieuwe illegale gewapende groeperingen' hieronder.). Zowel de FARC, de ELN als de NIAG's maakten zich gedurende de verslagperiode schuldig aan moorden, massamoorden, ontvoeringen, afpersing, systematische verkrachtingen, bedreigingen en het verjagen van mensen uit hun woonplaatsen. Daarnaast maakten ook leden van drugskartels en (stedelijke) bendes zich schuldig aan moorden, massamoorden, afpersing en ontvoeringen. In de praktijk is het soms moeilijk een onderscheid te maken tussen misdaden begaan door guerrilla's en leden van NIAG's enerzijds en criminelen en leden van drugskartels anderzijds. De Colombiaanse strijdkrachten (zie ook paragraaf 2.4) treden op tegen de FARC, de ELN en de NIAG's, maar kunnen de burgerbevolking nog niet in alle gebieden bescherming bieden tegen het geweld.

Hieronder worden de guerrillabewegingen FARC en ELN kort beschreven. Daarna volgt een paragraaf waarin kort wordt ingegaan op de demobilisatie van de AUC, gevolgd door een paragraaf waarin nader wordt ingegaan op de opkomst van de nieuwe illegale gewapende groeperingen (NIAG's) in Colombia. Vervolgens wordt aandacht besteed aan bomaanslagen in Colombia, hoofdzakelijk gepleegd door de FARC. Tenslotte volgt een paragraaf over over de drugshandel, die in toenemende mate de dynamiek van het conflict in Colombia is gaan bepalen.

FARC

Door zijn willekeurige geweld tegen burgers, kan de FARC de laatste jaren nog slechts op beperkte steun van de bevolking rekenen.⁷⁵ Tot aan zijn dood op 26 maart 2008 werd de FARC geleid door Manuel Marulanda Velez, bijgenaamd *Tirofijo* (zie ook paragraaf 2.2).⁷⁶ Sindsdien staat Alfonso Cano (oorspronkelijke naam: Guillermo León Sáenz) aan het hoofd van de FARC.

Sinds de jaren '80 is de FARC zich steeds meer gaan toeleggen op de drugshandel en op ontvoeringen voor losgeld. Door het geld dat deze activiteiten opleverde, wist de FARC aanvankelijk het gebied waarover zij controle uitoefende verder uit te breiden. Hoewel het er op lijkt dat de leiding van de FARC nog steeds gelooft in de radicale politieke en sociale idealen van de beweging, en deze ideeën nog steeds op de sympathie kunnen rekenen van bepaalde groepen binnen de Colombiaanse bevolking (met name op het platteland), kan worden gesteld dat militaire motieven inmiddels de boventoon voeren: het fysieke voortbestaan van de organisatie is alleen mogelijk dankzij het geld dat verdiend wordt met de drugshandel.

Sinds 8 oktober 1997 staat de FARC in de VS op de lijst van internationale terroristische organisaties.⁷⁷ De EU beschouwt de FARC sinds 17 juni 2002 als terroristische organisatie.⁷⁸

Het aantal FARC-strijders is niet exact bekend. Waarschijnlijk waren er in 2007 tussen de 9.000 en 11.000 strijders.⁷⁹ In het jaar 2000 kon de FARC nog over ongeveer 17.000 mannen en vrouwen beschikken. De afgelopen jaren is echter een dusdanig groot aantal FARC-leden gedeserteerd, dat de FARC ondanks (vrijwillige of gedwongen) rekrutering niet op sterkte heeft kunnen blijven.⁸⁰

De traditionele bolwerken van de FARC bevinden zich met name in het zuiden en zuidwesten van Colombia, onder meer in de departementen Valle del Cauca, Cauca, Nariño, Meta, Guaviare, Putumayo en Caquetá. Daar heeft de FARC decennia lang kunnen heersen zonder dat de overheid hiertegen optrad.⁸¹ Inmiddels is de FARC aanwezig in vrijwel alle departementen.

⁷⁵ International Crisis Group, War and drugs in Colombia, 27 januari 2005

⁷⁶ AFP, Les guérilleros ELN proposent aux FARC une alliance contre le gouvernement, 10 oktober 2004.

⁷⁷ CRS Report for Congress, Foreign Terrorist Organizations, 6 februari 2004, via www.state.gov;

⁷⁸ International Crisis Group, Colombia: Negotiating with the paramilitaries, 16 september 2003

⁷⁹ International Crisis Group, Colombia: Making Military Progress Pay Off, 29 april 2008

⁸⁰ Miami Herald, FARC is collapsing, diminished, but will likely march on, 5 juli 2008

⁸¹ Economist Intelligence Unit, Country Profile Colombia 2004; Economist Intelligence Unit, Country Profile Colombia 2005 en International Crisis Group, War and drugs in Colombia, 27 januari 2005

ELN

De belangrijkste bronnen van inkomsten van de ELN zijn ontvoering en afpersing van met name nationale en internationale olieproducerende bedrijven, maar ook van drugtelers.^{82 83}

Als gevolg van het willekeurige geweld van de ELN waarvan ook burgers slachtoffer worden, geniet de ELN slechts weinig steun onder de bevolking. De ELN wordt momenteel geleid door Nicolas Rodríguez Bautista (alias: Gabino).⁸⁴

De ELN staat sinds 8 oktober 1997 in de VS op de lijst van internationale terroristische organisaties.⁸⁵ De ELN staat eveneens sinds april 2004 op de EU-lijst van terroristische organisaties.⁸⁶

Het aantal strijders van de ELN is niet precies bekend. Waarschijnlijk gaat het om ongeveer 2.000 à 3.000 strijders. De geografische wortels van de ELN liggen in Barrancabermeja, in het departement Santander. Van oudsher bevindt de ELN zich tevens in de departementen Arauca en Norte de Santander. Thans is de ELN het sterkst aanwezig in Antioquia, Arauca, Norte de Santander en Nariño. De capaciteit van de ELN is na de millenniumwisseling door zowel het Colombiaanse leger, de paramilitairen als de FARC steeds verder teruggedrongen.⁸⁷

Demobilisatie van de Autodefensas Unidas de Colombia (AUC)

Op 15 augustus 2006 is de demobilisatie van de AUC⁸⁸ officieel voltooid. Op dat moment hadden, volgens de officiële statistieken, in totaal 31.689 paramilitairen de wapens neergelegd.⁸⁹ Verscheidene bronnen twijfelen echter aan dit aantal. Zo zou het onder meer zijn voorgekomen dat burgers van paramilitairen een wapen hebben gekregen met het doel deze in te leveren. Andere paramilitairen hebben mogelijk wapens achter gehouden. Omdat veel paramilitairen in hun

⁸² International Crisis Group, Colombia: prospects for peace with the ELN, 4 oktober 2002

⁸³ International Crisis Group, Colombia: prospects for peace with the ELN, 4 oktober 2002

⁸⁴ Semana, ¿A qué juega el ELN?, 23 september 2006

⁸⁵ CRS Report for Congress, Foreign Terrorist Organizations, 6 februari 2004, via www.state.gov; ICG, 27 januari 2005, p. 21.

⁸⁶ Barajas, Brandhaard Colombia, 29 november 2004, op: www.noticias.nl/colombia_artikel.php?id=685 (Platform Latijns-Amerika in Nederland (PLAN)).

⁸⁷ International Crisis Group, Colombia: prospects for peace with the ELN, 4 oktober 2002

⁸⁸ Zie voorgaande ambtsberichten (o.a. het ambtsbericht dat is verschenen op 19 januari 2006) voor meer informatie over de AUC.

⁸⁹ MAPP/OEA, Eight quarterly report of the secretary general to the permanent council on the mission to support the peace process in Colombia, februari 2007 en Economist Intelligence Unit, Country profile on Colombia, januari 2007

herkomstgebied opereerden (en zich dus na demobilisatie niet fysiek verplaatsten) was de feitelijke demobilisatie niet altijd duidelijk te zien of te controleren.

Niet alle voormalige strijders hebben daadwerkelijk aan het re-integratieprogramma (zie paragraaf 2.2) deelgenomen. Zo is van 5000 vermeende gedemobiliseerde strijders onbekend wat er met hen gebeurd is.⁹⁰ Los van de vraag of zij het re-integratieprogramma hebben doorlopen, blijft het risico groot dat gedemobiliseerde AUC-strijders toch weer de wapens opnemen, hetzij uit vrije keus, hetzij omdat ze hiertoe gedwongen worden.⁹¹

Nieuwe illegaal gewapende groeperingen (NIAG's)

Ondanks het feit dat de AUC is ontmanteld en de demobilisatie van paramilitairen formeel is afgerond, is de macht van de voormalige paramilitairen geenszins beëindigd.⁹² Er zijn nog steeds duizenden ex-paramilitairen actief in nieuwe illegaal gewapende groeperingen (*New Illegally Armed Groups*, NIAG's), zoals de *Águilas Negras* en *Organización Nueva Generación*.⁹³ Hoewel deze bewegingen hoofdzakelijk bestaan uit criminelen die nooit deel uit hebben gemaakt van de AUC – veel van hen zijn bovendien recentelijk gerekruteerd – hebben de meeste van deze groeperingen ook ex-paramilitairen die zich aan de demobilisatie hebben onttrokken, of die opnieuw de wapens hebben opgenomen, onder de gelederen. Schattingen van het aantal strijders lopen uiteen van 3.000 tot meer dan 12.000.⁹⁴

Ondanks de aanwezigheid van ex-AUC-leden, kunnen deze nieuwe illegale gewapende groeperingen feitelijk niet meer als paramilitairen worden aangeduid. In de eerste plaats zijn de militaire structuren van de AUC ingestort en de NIAG's langs heel andere lijnen georganiseerd.⁹⁵ Er bestaan geen landelijke structuren meer en de NIAG's bevechten in sommige gevallen ook elkaar. Voorts hebben deze groeperingen, in tegenstelling tot de AUC, (vrijwel) geen politieke agenda.⁹⁶ Waar de AUC steun onder bepaalde delen van de bevolking kon verwerven vanwege haar anti-guerrilla operaties, richten de NIAG's zich vrijwel geheel op

⁹⁰ International Crisis Group, Colombia's new armed groups, mei 2007

⁹¹ Het komt voor dat commandanten uit het middenkader (de zogeheten *mandos medios*) weigeren hun wapens in te leveren, bijvoorbeeld omdat ze de winstgevende criminele activiteiten waarbij ze betrokken zijn niet willen stopzetten. Soms eisen zij van hun reeds gedemobiliseerde ondergeschikten dat deze opnieuw de wapens opnemen. Als deze gedemobiliseerde AUC-strijders weigeren kunnen ze worden bedreigd of zelfs vermoord, waardoor sommigen van hen onder druk zwichten.

⁹² International Crisis Group, Uribe's re-election, 8 juni 2006

⁹³ In Colombia worden de guerrilla's ook wel aangeduid als *Illegally Armed Groups*. Sinds de demobilisatie van de AUC-blokken worden de nieuwe paramilitaire groepen aangeduid als *New Illegally Armed Groups*.

⁹⁴ International Crisis Group, Colombia's new armed groups, mei 2007

⁹⁵ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

⁹⁶ Fundación Seguridad & Democracia, Los Grupos Armados Emergentes en Colombia, 2008

illegale economische activiteiten (drugsmokkel, mensenhandel, e.d.). Tenslotte is de term ‘paramilitairen’ verwarrend omdat gesuggereerd wordt dat er systematische samenwerking plaatsvindt tussen de gewapende groeperingen en het Colombiaanse leger. Hoewel sommige soldaten of commandanten in sommige gebieden, tegen de orders van de legerleiding in, samenwerken met nieuwe illegale gewapende groeperingen die in die streek actief zijn, is deze samenwerking niet systematisch van aard.⁹⁷

Wel bleven bronnen gedurende de verslagperiode melding maken van het feit dat voormalige AUC-leiders nog een vorm van sturing geven aan de nieuwe gewapende groepen vanuit de Itagüí gevangenis, waar zij worden vastgehouden.⁹⁸ Nadat veertien van hen in mei 2008 werden uitgeleverd aan de Verenigde Staten, zou de invloed van voormalige AUC-leiders zijn afgenomen.

Hoewel veel Colombianen (en ook nationale en internationale ngo’s) de NIAG’s blijven aanduiden als ‘paramilitairen’ (wat tot verwarring kan leiden), spreekt de Colombiaanse overheid bij voorkeur van (*nuevos grupos armados (organizados) al margen de la ley* (‘(nieuwe) (georganiseerde) gewapende groeperingen aan de rand van de wet’) of (*nuevos grupos armados ilegales* (‘(nieuwe) illegale gewapende groeperingen’). Soms wordt ook de term *bandas emergentes* (‘opkomende bendes’) gebruikt. In dit ambtsbericht is ervoor gekozen om consequent de term *New Illegally Armed Groups* (NIAG’s) te gebruiken wanneer illegale gewapende groeperingen (niet zijnde de AUC en niet zijnde guerrillagroeperingen) worden bedoeld.

De NIAG’s zijn in verscheidene subgroepen onder te verdelen. Zo zijn er de gefragmenteerde resten van de AUC-blokken. Omdat de voornaamste AUC-leiders door de regering in het gevang waren gezet, kwam er ruimte voor commandanten uit het middenkader (de zogeheten *mandos medios*) om de macht over te nemen. De *Organización Nueva Generación* in Nariño lijkt bijvoorbeeld de militaire structuur te hebben geërfd van het *Bloque Libertadores del Sur*.⁹⁹ Andere groeperingen zijn recentelijk ontstaan, al dan niet als afsplitsingen van een drugskartel.

Een recente ‘groepering’ die veel van zich laat horen is *Águilas Negras* (AN). In verscheidene regio’s is in de verslagperiode melding gemaakt van activiteiten van de AN. Desalniettemin gaat het om verschillende groeperingen van uiteenlopende omvang en organisatiegraad, die niet met elkaar in contact staan en geen

⁹⁷ International Crisis Group, Colombia’s new armed groups, mei 2007, US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

⁹⁸ International Crisis Group, Colombia’s new armed groups, mei 2007

⁹⁹ International Crisis Group, Colombia’s new armed groups, mei 2007

overkoepelende structuur vormen.¹⁰⁰ In sommige gevallen is ‘Águilas Negras’ niet meer dan een label dat gebruikt wordt door plaatselijke criminelen om hun geloofwaardigheid te vergroten en andere burgers schrik aan te jagen. Activiteiten van NIAG’s waren het meest evident in het noorden en noordoosten van Colombia, waar de AUC traditioneel een sterke presentie had. In de departementen Atlántico, Norte de Santander, La Guajira, Cesar, Bolívar en Magdalena waren veel NIAG’s actief in met name de drugshandel.¹⁰¹ Andere regio’s waar de activiteiten van NIAG’s duidelijk merkbaar waren, betroffen Antioquia, Casanare, Vichada, Meta, Nariño, Putumayo, Caquetá, Caldas en Chocó.¹⁰²

Militair offensief van de Colombiaanse strijdkrachten

Het militaire offensief van de Colombiaanse overheid tegen de FARC, de ELN en de NIAG’s is gedurende de verslagperiode voortgezet.

Bij de bestrijding van gewapende groepen, legt de overheid haar prioriteit bij de FARC.¹⁰³ Het aantal gewapende confrontaties tussen de Colombiaanse strijdkrachten en de FARC nam gedurende de verslagperiode dan ook toe. In de periode van 1 januari 2007 tot en met 31 augustus 2007 vonden 834 gewapende incidenten plaats in 314 gemeenten in 31 departementen. Dat is een stijging van 38% ten opzichte van dezelfde periode in 2006.¹⁰⁴

Diverse eenheden van de FARC leden zware verliezen bij gerichte acties van het Colombiaanse leger. Bij dergelijke acties kwamen diverse prominente FARC-commandanten om het leven. Zo sneuvelden achtereenvolgens J.J. (op 6 juni 2007), Negro Acacio (op 1 oktober 2007) en Martin Caballero (op 24 oktober 2007).¹⁰⁵ In maart 2008 kwam Raúl Reyes om het leven bij een luchtaanval van de Colombiaanse strijdkrachten (zie paragraaf 2.2). Volgens bronnen is de gevechtscapaciteit van de FARC afgenomen en is de beweging aanzienlijk verzwakt. Gedurende de verslagperiode is het aantal deserteurs dat de FARC heeft verlaten flink toegenomen. De meeste eenheden zagen zich gedwongen om zich terug te trekken in meer onherbergzame gebieden. De FARC beperkte zich aan het einde van de verslagperiode hoofdzakelijk tot het uitvoeren van gerichte

¹⁰⁰ Veel AN-groepen lijken volgens Colombiaanse NGO’s voortzettingen te zijn van oude AUC-eenheden, waarvan de middenkaders het commando hebben overgenomen. In totaal zouden er ongeveer 50 nieuwe paramilitaire groepen zijn.

¹⁰¹ International Crisis Group, Colombia’s new armed groups, mei 2007 en MAPP/OEA, Eight quarterly report of the secretary general to the permanent council on the mission to support the peace process in Colombia, februari 2007

¹⁰² Idem, MAPP/OEA, Eight quarterly report of the secretary general to the permanent council on the mission to support the peace process in Colombia, februari 2007

¹⁰³ International Crisis Group, Colombia’s new armed groups, 10 mei 2007

¹⁰⁴ OCHA Humanitarian Situation Room, Humanitarian Situation, september 2007

¹⁰⁵ International Crisis Group, Colombia: Making Military Progress Pay Off, 29 april 2008

gewapende acties uit op leger, politie of infrastructuur, waaronder energiefaciliteiten (zie verder ook paragraaf 2.3).

De ELN is gedurende de verslagperiode verder gemarginaliseerd. Het aantal geweldsincidenten waar de ELN bij betrokken was, nam dan ook af.

Gedurende de verslagperiode vonden ook acties plaats van het Colombiaanse leger tegen de NIAG's. Hoewel die plaatselijk tot successen leidden (zo werd de groepering van de *Machos* in het noorden van het departement Cauca tijdens de verslagperiode gemarginaliseerd), is de dreiging die van de NIAG's uitgaat over de gehele linie niet afgenomen.

Het is voor de Colombiaanse strijdkrachten vooralsnog niet mogelijk om de guerrilla groeperingen en NIAG's uit te schakelen. Dit hangt niet alleen samen met het feit dat deze groeperingen dankzij hun inkomsten uit illegale activiteiten relatief veel financiële middelen tot hun beschikking hebben, maar ook met de fysieke gesteldheid van het terrein en met het feit dat sommige overheidsdienaren zich om laten kopen.

Bomaanslagen

Het aantal bomaanslagen, voornamelijk gepleegd door de FARC, is de afgelopen jaren drastisch afgenomen. Evenwel kwamen er ook gedurende de verslagperiode nog bomaanslagen voor. Zo werd op 19 oktober 2006 op het parkeerterrein van de Militaire Academie in Bogotá een bom tot ontploffing gebracht tijdens een ceremonie voor de bevordering van legerofficieren. Daarbij raakten 25 personen gewond. Bij twee bomaanslagen in Buenaventura (Valle del Cauca) in januari en maart 2007 kwamen in totaal twaalf personen om het leven. In april 2007 kwam één persoon om het leven en raakten meer dan dertig anderen gewond toen een bom afging voor het hoofdkantoor van de politie in Cali. Het gebouw werd zwaar beschadigd.¹⁰⁶

Drugshandel

Hoewel het gewapende conflict in Colombia, dat al decennia voortduurt, haar wortels heeft in verzet tegen sociale ongelijkheid en armoede, is het geweld de afgelopen twintig jaar meer en meer in het teken van de drugshandel komen te staan. Enerzijds stellen de enorme bedragen die met het verbouwen en smokkelen van drugs verdiend worden de illegale gewapende groeperingen (guerrillagroeperingen en NIAG's) in staat om het conflict voort te zetten, anderzijds is de controle over de drugshandel en andere illegale activiteiten langzamerhand de motor zijn geworden van de strijd.

¹⁰⁶

US State Department, Country Report on Terrorism: Western Hemisphere Overview, 30 april 2008

Ondanks pogingen van de Colombiaanse overheid om de teelt van illegale gewassen (met name coca) tegen te gaan door middel van besproeiingen en handmatige uitroeiing, is het landbouwareaal waarop cocaplanten worden verbouwd gedurende de verslagperiode uitgebreid. De hoeveelheid cocaïne die in Colombia geproduceerd wordt is ruwweg gelijk gebleven: zo'n 500-600 ton per jaar (zo'n 70% van de wereldproductie). De groeperingen die de cocaproductie controleren, zagen zich in toenemende mate gedwongen de coca te verbouwen in meer marginale gebieden en de coca te verstoppen tussen andere gewassen (zoals koffie), zodat deze minder makkelijk te detecteren en uit te roeien zou zijn door de autoriteiten. Hierdoor nam de productie per hectare gedurende de verslagperiode af.

2.3.2 Veiligheidssituatie per regio

Er is sprake van een dynamisch conflict. In gebieden waar strijd woedt tussen guerrillagroeperingen en NIAG's, of strijd tussen de gewapende groepen en het regeringsleger lopen burgers risico slachtoffer te worden van de gevechtshandelingen en/of schendingen van de mensenrechten.

De locatie van conflicthaarden is aan verandering onderhevig, evenals de positie en mate van invloed van de guerrillagroeperingen en NIAG's. De staat is aanwezig in alle gemeenten in Colombia. In perifere gebieden waar guerrillagroeperingen en NIAG's aanwezig zijn beperkt deze controle zich soms echter tot de bebouwde kom van de hoofdplaats van de gemeente. Ook komt het voor dat gebieden waar overdag gepatrouilleerd wordt door leger en politie 's nachts gecontroleerd worden door guerrillagroeperingen of NIAG's.

Het is niet mogelijk om per gebied aan te geven welke partijen tegenover elkaar staan. Dit wisselt, naar gelang de aanwezigheid van het Colombiaanse leger en de relatieve sterkte en de belangen van de andere actoren die aanwezig zijn in het gebied. In sommige gebieden gedogen guerrillagroeperingen en NIAG's elkaar, of hebben zij (informele) afspraken gemaakt over de gebieden die zij controleren. Ook werken zij op sommige momenten en op sommige plaatsen samen om bijvoorbeeld de export van cocaïne mogelijk te maken.¹⁰⁷

Zuidwest Colombia (Nariño, Cauca en Valle del Cauca)

De veiligheidssituatie in het departement Nariño en in de havenstad Buenaventura (departement Valle del Cauca) en omgeving is gedurende de verslagperiode verslechterd. In de perifere gebieden van Nariño is het landbouwareaal dat met coca bebouwd wordt gedurende de verslagperiode uitgebreid. Zowel Nariño als Buenaventura zijn van strategisch belang voor de drugshandel, aangezien ze

¹⁰⁷

International Crisis Group, Colombia's new armed groups, mei 2007

onderdeel zijn van een corridor die loopt van de productiegebieden in de bergen naar de zee. In deze corridor bevinden zich guerrilla's van het Westelijke Blok van de FARC en van de ELN. Daarnaast is in zowel Nariño als Cauca een relatief sterke aanwezigheid van NIAG's. In Valle del Cauca bevinden zich eenheden van de FARC en NIAG's.

In Nariño bevinden de ELN-eenheden zich vooral in het oosten, de FARC-eenheden bevinden zich verspreid over het departement, inclusief de kuststreek. Daarnaast is, met name in de oostelijke helft van Nariño, een tamelijk groot aantal strijders van NIAG's aanwezig, waaronder leden van de *Organización Nueva Generación* en *Águilas Negras*.¹⁰⁸

In Cauca bevinden de FARC-eenheden zich in het noorden, westen en zuidoosten van het departement. De ELN bevindt zich met name in het westen en zuidoosten. In het centrum van het departement bevinden zich daarnaast strijders van *Organización Nueva Generación*, hoewel sommige van hen zich ook *Rastrojos* noemen¹⁰⁹. In het uiterste zuidoosten van Cauca bevinden zich ook *Cobras*.¹¹⁰

Het regeringsleger heeft haar offensief tegen de FARC in Nariño en Cauca geïntensiveerd, waardoor het aantal gewapende incidenten aldaar toenam. Als gevolg hiervan raakten met name in Nariño duizenden burgers, een groot deel van Afro-Colombiaanse afkomst, ontheemd.¹¹¹ Met name in de gemeenten Tumaco en Policarpa vond een groot aantal confrontaties tussen de FARC en het regeringsleger plaats. Ook tussen de FARC en de NIAG's en tussen de ELN en de FARC, de FARC en de NIAG's en de NIAG's onderling vonden confrontaties plaats.¹¹² Het *Sistema de Alertas Tempranas* (SAT) van de *Defensoría* (zie 3.1 voor meer informatie) gaf in de periode van 1 januari 2007 tot en met 31 augustus 2007 zeventien acute waarschuwingen af voor het departement Nariño, meer dan voor welk ander departement ook.¹¹³ In Cauca vonden de meeste confrontaties

¹⁰⁸ OCHA Humanitarian Situation Room, Humanitarian Situation Analysis Sheets Nariño 2004 - 2007, september 2007

¹⁰⁹ De laatste jaren ziet men in Colombia het fenomeen dat (veelal kleinschalige) gewapende groeperingen zich tooien met namen van andere (beruchte) groeperingen, met de kennelijke bedoeling om méér angst aan te jagen. In dit geval gaat het om eenheden van de *Organización Nueva Generación*, die soms het etiket 'Rastrojos' opplakken. Met de gewapende groepering die zo heet, afkomstig uit het noorden van het departement Valle del Cauca (zie verderop), hebben zij echt niets te maken.

¹¹⁰ OCHA Humanitarian Situation Room, Infogramas Situación Humanitaria Cauca, november 2007

¹¹¹ OCHA, Informe especial - Desplazamiento masivo municipio de Iscuandé - Nariño, 9 november 2007

¹¹² International Crisis Group, Colombia's new armed groups, mei 2007

¹¹³ OCHA Humanitarian Situation Room, Humanitarian Situation, september 2007

tussen de FARC en het regeringsleger in het noorden van het departement plaats (o.a. in de gemeenten Caldono en Caloto).¹¹⁴

In het noorden van het departement Valle del Cauca bevinden zich de *Machos* en de *Rastrojos*, twee nieuwe illegale gewapende groeperingen, restanten van het *Norte del Valle*-kartel, die zich hoofdzakelijk op drugsmokkel richten.¹¹⁵ Gedurende de verslagperiode vonden gewapende confrontaties met het regeringsleger plaats. Met name de *Machos* leden hierbij zware verliezen. De *Rastrojos* oefenden aan het einde van de verslagperiode nog steeds territoriale controle uit over bepaalde streken in het noorden van het departement, ondanks het feit dat hun leider, Wilber Varela (alias: Jabón) onlangs in Venezuela is doodgeschoten.¹¹⁶

In het oosten van Valle del Cauca bevinden zich diverse eenheden van de FARC. Ook in het kustgebied rond de havenplaats Buenaventura bevinden zich eenheden van de FARC die aldaar strijd leveren met de daar ook aanwezige NIAG's. In tegenstelling tot elders, vindt de strijd tussen de FARC en NIAG's – die gaat om de controle over de drugshandel – niet enkel in het rurale ommeland plaats, maar ook in de stad Buenaventura zelf. Burgers lopen het risico slachtoffer te worden van het geweld. Thans kent de gemeente Buenaventura het hoogste aantal moorden per capita in heel Colombia (in de periode 1 januari 2007 – 31 augustus 2007: 76 moorden op 324.000 inwoners).¹¹⁷

In het departement Valle del Cauca werden in de periode van 1 januari 2007 tot en met 31 augustus 2007 in totaal 458 moorden geregistreerd. Dat is meer dan een derde van het totaal aantal moorden dat in die periode in Colombia gepleegd werd (1283) en meer dan het dubbele van het aantal moorden dat in het departement Norte de Santander werd gepleegd (dat na Valle del Cauca het hoogste aantal moorden kende).¹¹⁸

De veiligheidssituatie in de stad Cali (de hoofdstad van het departement Valle del Cauca) wordt vooral bepaald door de aanwezigheid van bendes. Het aantal moorden is gedurende de verslagperiode snel gestegen. Thans kent Cali het hoogste moordcijfer van alle Colombiaanse steden. In de periode van 1 januari 2007 tot en met 31 augustus 2007 werden er 190 personen om het leven gebracht.¹¹⁹

¹¹⁴ OCHA Humanitarian Situation Room, Infogramas Situación Humanitaria Cauca, november 2007

¹¹⁵ El Espectador, 'Los Rastrojos' siguen en guerra, 29 juni 2008

¹¹⁶ El Espectador, 'Los Rastrojos' siguen en guerra, 29 juni 2008

¹¹⁷ OCHA Humanitarian Situation Room, Humanitarian Situation, september 2007

¹¹⁸ OCHA Humanitarian Situation Room, Humanitarian Situation, september 2007

¹¹⁹ OCHA Humanitarian Situation Room, Humanitarian Situation, september 2007

Chocó

De veiligheidssituatie in Chocó is gedurende de verslagperiode onverminderd slecht gebleven. Het departement wordt gekenmerkt door een zeer slechte infrastructuur en gebrek aan sociaal-economische ontwikkeling. Het gebied is dun bevolkt en de meeste inwoners zijn van Afro-Colombiaanse afkomst. Het grootste gedeelte van de provincie (waaronder de gehele kuststreek) is enkel bereikbaar over de rivier. Zowel de FARC (met name *Frente 57* van het Noordwestelijke Blok), de ELN als NIAG's houden zich in dit onherbergzame gebied schuil. Tijdens de verslagperiode waren deze groeperingen verantwoordelijk voor diverse geweldsincidenten, waar ook de burgerbevolking slachtoffer van werd. Zo vonden in juli 2006 tien burgers de dood toen FARC-strijders een slachting aanrichtten in een dorpje vlakbij de grens met Panama.¹²⁰

Antioquia

De veiligheidssituatie in Medellín (hoofdstad van het departement Antioquia) en omgeving is gedurende de verslagperiode verbeterd. In de meer perifere delen van het departement is de veiligheidssituatie echter onveranderd slecht gebleven.

In het bergachtige noorden van het departement (deze streek wordt aangeduid als Bajo Cauca) bevinden zich zowel NIAG's als eenheden van de FARC. Het lijkt er op dat zij een informeel akkoord hebben gesloten waarin zij de gebieden in invloedssferen hebben verdeeld. Bovendien werken ze samen om de export van coca mogelijk te maken.

Ondanks het feit dat de presentie van de staat in Bajo Cauca verbeterd is, leeft een groot aantal burgers in streken waar de FARC een stevige invloed heeft. Dit betekent dat de FARC in sommige gebieden boeren kan dwingen om coca te verbouwen. Tijdens de verslagperiode vonden in Bajo Cauca gedwongen besproeiingen van cocavelden plaats. Deze besproeiingen veroorzaakten grootschalige ontheemding van burgers. Voordat de besproeiingen aanvingen, gaf de FARC de boeren namelijk de opdracht het gebied te verlaten.

Tijdens de verslagperiode was de FARC ook erg actief in het zuiden van Antioquia (de gemeente Sonsón en omstreken) en het oostelijk grensgebied met de departementen Santander en Caldas (deze streek staat ook bekend als Magdalena Medio).

De veiligheidssituatie in Medellín is na de collectieve demobilisatie van paramilitaire groeperingen in 2003 sterk verbeterd. Zo nam het aantal moorden af van 3721 in 2002 tot 709 in 2006. In 2007 is het aantal moorden echter weer licht

¹²⁰

Reuters, Colombian rebels kill 10 civilians, kidnap 170, 14 juli 2006.

gestegen. Volgens bronnen heeft de toename van het aantal moorden te maken met het besluit van drugsbaron Don Mario om gedemobiliseerde paramilitairen die afkomstig zijn uit de regio Urabá, te laten liquideren. Door de aanwezigheid van criminele bendes (zo'n 4.000 personen in totaal) blijft de criminaliteit in Medellín hoog. Ook in het noordwesten van Antioquia (de omgeving van Turbo, die bekend staat als Urabá Antioquia) werd een groot aantal (drugsgelateerde) moorden gepleegd.

Caribische kust (Córdoba, Sucre, Bolívar, Atlántico en Magdalena)

Voor hun demobilisatie hadden de paramilitairen van de AUC een sterke aanwezigheid in de noordelijke kuststreek van Colombia. Het vacuüm dat door hun demobilisatie ontstond is grotendeels opgevuld door NIAG's en in mindere mate door eenheden van de FARC, die ook in alle vijf de departementen aanwezig zijn.¹²¹ Met name in het zuiden van het departement Bolívar en in het departement Córdoba (vooral in de gemeente Tierralta) vonden tijdens de verslagperiode veel gevechtshandelingen plaats, hoofdzakelijk tussen de FARC en de Colombiaanse autoriteiten.¹²² Zo kwamen in Córdoba in november 2006 zeventien politieagenten om het leven bij een aanval van de FARC.

Grensgebied met Venezuela (Guajira, Cesar, Norte de Santander en Arauca)

In het grensgebied met Venezuela heeft naast de FARC ook de ELN een relatief sterke machtsbasis.¹²³ Voorts zijn in alle departementen ook nieuwe illegale gewapende groeperingen aanwezig. Met name in het noorden van Norte de Santander en het westen van Arauca vonden gedurende de verslagperiode veel gevechtshandelingen plaats. Vooral in Arauca leidde dit tot grootschalige ontheemding.¹²⁴

In de periode van 1 januari 2007 tot en met 31 augustus 2007 was Norte de Santander het enige departement waar meer confrontaties plaatsvonden tussen het Colombiaanse leger en de ELN (25) dan tussen het Colombiaanse leger en de FARC (18).¹²⁵

In alle departementen in deze regio zijn ook NIAG's aanwezig. In het noorden en midden van het departement Cesar gaat het vooral om manschappen van het

¹²¹ OCHA Humanitarian Situation Room, Infogramas Situación Humanitaria Región Nor-Oriente, augustus 2007

¹²² OCHA Humanitarian Situation Room, Infogramas Situación Humanitaria Urabá, augustus 2007

¹²³ OCHA Humanitarian Situation Room, Infogramas Situación Humanitaria Cesar, november 2007

¹²⁴ OCHA Humanitarian Situation Room, Infogramas Situación Humanitaria Región Nor-Oriente, augustus 2007

¹²⁵ OCHA Humanitarian Situation Room, Infogramas Situación Humanitaria Norte de Santander, november 2007

Frente Resistencia Motilona, een eenheid van het voormalige *Bloque Norte* van de AUC. In het zuiden van Cesar bevinden zich *Águilas Negras*.

Putumayo, Huila en Caquetá

Hoewel de FARC in alledrie de departementen aanwezig is, vormt met name Putumayo een belangrijke machtsbasis van de FARC. De FARC controleert in grote delen van dit departement de cocaproductie. De nabijheid van de Ecuadoriaanse grens stelt de FARC in staat om de cocaïne langs die weg uit te voeren. Bovendien trekt de FARC zich vanuit Putumayo op Ecuadoriaans grondgebied terug om het Colombiaanse leger te ontlopen en zich te hergroeperen.

Met name in Caquetá en Putumayo zette het Colombiaanse leger haar offensief tegen de FARC voort. Hoewel de veiligheidssituatie in Huila beter is, vonden ook daar geweldsincidenten plaats.

Centraal Colombia (Caldas, Riseralda, Quindio, Tolima, Cundinamarca, Santander, Boyacá)

De departementen in Centraal Colombia worden in zijn algemeenheid gekenmerkt door een hoger niveau van sociaal-economische ontwikkeling dan de andere departementen. Hoewel gewapende bendes in de steden soms contacten hebben met guerrillagroeperingen of NIAG's, kan in zijn algemeenheid worden gesteld dat gewelddadige confrontaties tussen de strijdkrachten en guerrillagroeperingen of NIAG's zich in rurale gebieden afspelen. De intensiteit van het gewapend conflict – en daarmee het aantal slachtoffers dat bij de gewelddadigheden viel – ligt echter ook daar lager dan in andere delen van het land. In deze regio is de veiligheidssituatie sterk verbeterd, met name in het departement Cundinamarca, waar de hoofdstad Bogotá in ligt.

Oost-Colombia (Meta, Guaviare, Casanare, Vichada, Guainia, Vaupes en Amazonas)

De departementen in het oosten van Colombia zijn zeer dun bevolkt¹²⁶ en de aanwezigheid van de staat is in veel gevallen beperkt. De FARC – en in mindere mate ook NIAG's – gebruiken het gebied als uitvalsbasis en om coca te verbouwen. In dit onherbergzame junglegebied wordt tevens een groot aantal van de gijzelaars van de FARC vastgehouden. Tijdens de verslagperiode vonden diverse gewapende confrontaties plaats tussen de strijdkrachten en de FARC en de strijdkrachten en de NIAG's. Een relatief groot gedeelte van deze confrontaties vond plaats in de departementen Meta en Casanare, die met 783.000 inwoners, respectievelijk 295.000 inwoners ieder een groter bevolkingsaantal tellen dan de

¹²⁶

Zo telt het departement Vaupes, met een oppervlakte van ruim 72.000 km², slechts zo'n 35.000 inwoners (Departamento Administrativo Nacional de Estadística, Resultados del Censo 2005).

vijf andere departementen in deze regio bij elkaar.¹²⁷ Zo vonden in de periode van 1 januari 2007 tot en met 31 augustus 2007 in Meta bijvoorbeeld 47 gewapende confrontaties plaats en in Casanare 44 gewapende confrontaties, tegenover 6 in Guaviare, 6 in Vichada, 2 in Amazonas, 2 in Guainia en 1 in Vaupes.¹²⁸

2.4 Veiligheidsinstanties

Leger

Tijdens de verslagperiode heeft president Uribe zijn strijdkrachten verder versterkt en in aantal vergroot. De Colombiaanse strijdkrachten zijn in de afgelopen jaren met Amerikaanse financiële steun ter waarde van zo'n 600 miljoen USD per jaar in hoog tempo geprofessionaliseerd en uitgebreid.¹²⁹ Deze capaciteitsversterking, onderdeel van het zogeheten *Plan Colombia*, stelde de strijdkrachten in staat uitvoering te geven aan de *Política de Seguridad Democrática* ('Democratisch Veiligheidsbeleid') van president Uribe. De belangrijkste doelstellingen van dit beleid zijn: grotere aanwezigheid van de staat in het gehele territorium, zodat 'terroristen'¹³⁰ geen toevluchtsoord meer kunnen vinden en de bevolking beter wordt beschermd. Daarnaast richt *Plan Colombia* zich op het vernietigen van de illegale drugshandel waarmee guerrillabewegingen en nieuwe illegale gewapende groeperingen gefinancierd worden en die leidt tot corruptie en geweld.¹³¹ Het beleid voorziet in het verhogen van de militaire aanwezigheid in de gebieden waar voorheen AUC-milities sterk waren vertegenwoordigd.¹³²

Colombia kent een dienstplicht voor mannen vanaf 18 jaar die tussen één en twee jaar duurt.¹³³ Volgens de wet is het mogelijk in bepaalde situaties de dienstplicht af te kopen.¹³⁴ De hoogte van de afkoopsom is afhankelijk van de financiële situatie van de persoon in kwestie. In de praktijk beschikken vooral de hogere en middenklasse over middelen om de dienstplicht af te kopen.

Anno 2008 tellen de Colombiaanse strijdkrachten ongeveer 260.000 manschappen: 220.000 in de landmacht, zo'n 10.000 in de luchtmacht en ruim 30.000 in de marine. Het leger valt onder directe verantwoordelijkheid van de president. In de verslagperiode is het aantal door het leger uitgevoerde militaire acties toegenomen. Door de toegenomen aanwezigheid van het leger (en politie) in het

¹²⁷ Departamento Administrativo Nacional de Estadística, Resultados del Censo 2005

¹²⁸ OCHA Humanitarian Situation Room, Humanitarian Situation, september 2007

¹²⁹ Miami Herald, FARC is collapsing, diminished, but will likely march on, 5 juli 2008

¹³⁰ De Colombiaanse regering duidt zowel de FARC, de ELN als de NIAG's aan als 'terroristen'.

¹³¹ Ministerio de Defensa Nacional, Política de consolidación de la seguridad democrática, februari 2007

¹³² International Crisis Group, Colombia's new armed groups, mei 2007

¹³³ Europe Publications Ltd, Colombia, 2002

¹³⁴ Situaties waarin de dienstplicht kan worden afgekocht zijn volgens Ley 48, 1993 onder meer: het bestaan van fysieke beperkingen, het zijn van enig kind en getrouwd zijn.

land, zijn de guerrillagroeperingen teruggedrongen.¹³⁵ Hoewel in elk van de 1119 gemeenten wel vertegenwoordigers van de staat aanwezig zijn, is er in grote delen van het land (met name in de dunbevolkte rurale gebieden) geen sprake van duurzaam statelijk gezag.¹³⁶

Het leger heeft niet voldoende capaciteit om in alle gevallen de plaats in te nemen van gedemobiliseerde paramilitairen. In meer afgelegen gebieden is het leger kwetsbaar voor aanvallen van guerrilla's.

Om de aanwezigheid van het leger te versterken en de solidariteit van de bevolking met de Colombiaanse strijdkrachten te vergroten, zijn in het hele land (maar met name in de rurale gebieden) pelotons van *soldados campesinos* ingezet. Deze pelotons bestaan uit soldaten die hun dienstplicht vervullen. Het verschil met het gewone leger is dat deze soldaten hun dienstplicht vervullen in hun eigen gemeente. In de verslagperiode is het aantal *soldados campesinos* uitgebreid. In 2006 waren er 598 pelotons actief in evenzoveel *municipios*.¹³⁷

Er is geen sprake van geïnstitutionaliseerde samenwerking tussen het regeringsleger en de NIAG's. De overheid treedt op tegen politieagenten en militairen die samenwerken met ex-AUC-leden die demobilisatie weigeren of die de wapens opnieuw hebben opgenomen.¹³⁸ De mate waarin dit gebeurt, is echter afhankelijk van de medewerking van betrokken hooggeplaatste personen binnen leger en politie. Samenwerking tussen individuen in het leger en politie enerzijds en leden van NIAG's anderzijds komt nog steeds voor.¹³⁹ Deze samenwerking is afhankelijk van persoonlijke voorkeuren van de betreffende militairen en politieagenten. In de verslagperiode zijn verscheidene (ook hoge) militairen aangeklaagd wegens samenwerking met ex-paramilitairen en leden van NIAG's.¹⁴⁰ Het is niet mogelijk aan te geven op welke schaal dit voorkomt. Tijdens de verslagperiode is het Ministerie van Defensie een campagne begonnen die er op gericht is dat leden van de strijdkrachten de mensenrechten respecteren en zich niet inlaten met corrupte praktijken.

In de verslagperiode hebben zich geregeld confrontaties voorgedaan met FARC, ELN, NIAG's en criminele groepen.

¹³⁵ Human Rights Council, 'Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the Situation of human rights in Colombia', [A/HRC/4/48](#), 5 maart 2007

¹³⁶ www.ndu.edu/inss en Economist Intelligence Unit, Country report on Colombia, april 2007

¹³⁷ http://www.presidencia.gov.co/prensa_new/sne/2006/agosto/09/03092006.htm.

¹³⁸ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007

¹³⁹ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007

¹⁴⁰ International Crisis Group, Colombia's new armed groups, mei 2007 en US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007

Politie

De politie is verantwoordelijk voor de handhaving van orde en veiligheid, vooral in de steden en dorpen.¹⁴¹ Het is de bedoeling dat in de periode tot 2010 het politiecorps wordt uitgebreid met 20.000 dienders.¹⁴² De politiemacht zal dan uit ruim 150.000 leden bestaan.

De politie valt evenals het leger onder directe verantwoordelijkheid van de president. De politie heeft de bevoegdheid arrestatiebevelen uit te vaardigen en verdachten aan te houden die op heterdaad zijn betrapt of die proberen te vluchten.

De politie is in veel rurale streken de enige vertegenwoordiger van de staat. De aanwezigheid van de politie garandeert geenszins de veiligheid. Politieposten zijn voor guerrilla's makkelijker aan te vallen dan legereenheden omdat politieposten vaak sterk onderbezet zijn (soms is slechts een enkele politieagent aanwezig). Vandaar dat bij gewapende confrontaties tussen guerrilla's en de staat geregeld doden vallen onder politieagenten. Bovendien bestaat een relatief groot deel van de personen die door de FARC en de ELN zijn ontvoerd uit politieagenten.

DAS (Departamento Administrativo de Seguridad)

DAS is de Colombiaanse veiligheidspolitie. DAS functioneert als inlichtingendienst, heeft daarnaast bevoegdheden op het gebied van ordehandhaving en is tevens de immigratiedienst. Bij DAS werken ongeveer 3.500 mensen. Formeel valt DAS onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie; in de praktijk werkt DAS tamelijk onafhankelijk en wordt het nauwelijks gecontroleerd. In de verslagperiode is de vervolging gestart van Jorge Noguera, voormalig directeur van de DAS. Hij zou banden hebben onderhouden met paramilitairen.¹⁴³

¹⁴¹ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007

¹⁴² http://www.presidencia.gov.co/prensa_new/sne/2007/enero/30/15302007.htm

¹⁴³ Los Angeles Times, Arrest moves Colombian scandal closer to Uribe, 23 februari 2007

3 Mensenrechten

3.1 Waarborgen

3.1.1 Verdragen en protocollen

Colombia heeft de volgende internationale mensenrechtenverdragen geratificeerd:

- Vluchtelingenverdrag van Genève (voor Colombia in werking getreden op 10 oktober 1961) en het bijbehorende Protocol van New York (in werking getreden op 4 maart 1980)
- Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (CCPR) evenals het bijbehorende eerste Facultatief Protocol waarin het individueel klachtrecht bij het Mensenrechtencomité is vastgelegd (beide in werking getreden op 23 maart 1976) en het tweede Facultatief Protocol gericht op de afschaffing van de doodstraf (in werking getreden op 5 november 1997)
- Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (CESCR, in werking getreden op 3 januari 1976)
- Het Verdrag tegen Foltering en andere Wrede, Onmenselijke of Onterende Behandeling of Bestrafing (CAT, in werking getreden op 7 januari 1988), maar niet het Facultatief Protocol bij dit Verdrag
- Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie (CERD, in werking getreden op 2 oktober 1981)
- Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW, in werking getreden op 18 februari 1982)
- Verdrag inzake de Rechten van het Kind (CRC, in werking getreden op 27 februari 1991), inclusief het Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie (in werking getreden op 11 december 2003) en het Facultatief Protocol inzake de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten (in werking getreden op 25 juni 2005)
- Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof (in werking getreden op 1 november 2002)

Colombia heeft het Verdrag betreffende de status van staatlozen wel getekend (op 30 december 1954) maar niet geratificeerd.

3.1.2 Nationale wetgeving

Grondwet

De grondwet van 6 juli 1991 beschermt een groot aantal burgerlijke vrijheden.¹⁴⁴ De grondwet voorzag in een omvorming van het tot dan toe inquisitoire strafprocesrecht naar een accusatief systeem, waarin de *Fiscalía General de la Nación* de aanklagende partij is (zoals uitgewerkt in *Ley 906* uit 2004). Tevens werd het instrument van de *tutela* ingevoerd, een snel en effectief beschermingsmechanisme waarmee burgers hun grondrechten moeten kunnen doen gelden.

De grondwet van 1991 bepaalde aanvankelijk dat de president van Colombia slechts éénmaal gekozen kan worden voor een termijn van vier jaar. In 2004 werd echter een grondwetswijziging doorgevoerd die een eenmalige herverkiezing van een zittende president mogelijk maakte. Deze grondwetswijziging werd op 19 oktober 2005 goedgekeurd door het Constitutioneel Hof, waardoor president Uribe een tweede termijn kon vervullen. Aan het einde van de verslagperiode werd gespeculeerd over een nieuwe grondwetswijziging die een tweede herverkiezing van president Uribe (een derde termijn) mogelijk zou moeten maken.

Aanvankelijk bepaalde de grondwet van 1991 dat Colombiaanse staatsburgers niet konden worden uitgeleverd aan andere landen. Deze beperking kwam in 1996 door een grondwetswijziging te vervallen.

*Wet Gerechtigheid en Vrede*¹⁴⁵

Sinds 2005 is de Wet Gerechtigheid en Vrede (*Ley de Justicia y Paz, Ley N° 975*) van kracht.¹⁴⁶ Deze wet beoogt de vredesprocessen en de re-integratie van leden van illegale gewapende groeperingen in de burgermaatschappij te faciliteren. De wet beoogt tevens de rechten van slachtoffers op waarheid, gerechtigheid en ‘reparatie’¹⁴⁷ te garanderen.¹⁴⁸ De wet is gericht op gedemobiliseerde strijders die

¹⁴⁴ Europe Publications Ltd, Colombia, 2002

¹⁴⁵ Zie voor informatie over voorgangers van de wet Gerechtigheid en Vrede het algemeen ambtsbericht Colombia van 19 januari 2005.

¹⁴⁶ Deze wet vervangt twee eerdere wetsvoorstellen, namelijk de concept-Alternatieve Strafwet uit 2003 en de concept-wet Waarheid, Gerechtigheid en Genoegdoening uit 2004.

¹⁴⁷ De term ‘reparatie’ (in het Spaans: *reparación*) wordt gebruikt als containerbegrip om een vijftal processen aan te duiden die er op gericht zijn slachtoffers in staat te stellen hun rechten op te eisen:

- restitutie (gericht op het ongedaan maken van de schendingen);
- rehabilitatie (gericht op herstel van de fysieke en geestelijke integriteit van het slachtoffer);
- schadeloosstelling (financiële vergoeding);
- genoegdoening (gericht op herstel van de waardigheid van het slachtoffer);
- garanties dat herhaling uitblijft.

worden verdacht van misdaden tegen de menselijkheid. De wet werd (aanvankelijk) stevig bekritiseerd door grote delen van het maatschappelijk middenveld, omdat zij er op neer zou komen dat de gedemobiliseerde strijders amnestie zouden krijgen.

Tijdens de verslagperiode is de wet echter, op basis van uitspraken van het Constitutioneel Hof, op een aantal punten gewijzigd. In haar uitspraak van 18 mei 2006 stelt het Constitutioneel Hof uitdrukkelijk dat gedemobiliseerde ex-strijders die berecht willen worden onder de Wet Gerechtigheid en Vrede enkel voor strafvermindering in aanmerking komen, indien zij een totale bekentenis afleggen, alles in het werk stellen om de waarheid boven tafel te krijgen en hun slachtoffers repareren.¹⁴⁹ Naar aanleiding hiervan is de wet gewijzigd, onder meer door uitvaardiging van het decreet 3391.¹⁵⁰ De ex-strijders komen nu niet langer in aanmerking voor amnestie. Wel krijgen zij een forse strafvermindering als ze volledig meewerken aan de gerechtelijke procedures: als ze de waarheid vertellen en hun slachtoffers ‘repareren’.¹⁵¹ Indien betrokkenen niet voldoende meewerken, zullen ze onder het gewone strafrecht moeten worden berecht en geen strafvermindering krijgen. Overigens komt slechts zo’n 10% van de 31.000 gedemobiliseerde ex-paramilitairen voor een proces onder de Wet Gerechtigheid en Vrede in aanmerking (zie ook paragraaf 2.2).

Net als in reguliere Colombiaanse strafzaken, mogen slachtoffers een rol spelen in de procedures.¹⁵²

Hoewel de wet is ontworpen naar aanleiding van de demobilisering van de paramilitairen van de AUC, kunnen ook (individueel) gedemobiliseerde leden van de FARC en de ELN een beroep doen op de Wet Gerechtigheid en Vrede.¹⁵³

Zoals gemeld in hoofdstuk 2, zijn de eerste processen tegen voormalige AUC-leiders van start gegaan. De processen worden van de kant van de overheid voorbereid door een speciale *Justicia y Paz*-unit binnen de Fiscalía. Het feit dat de

¹⁴⁸ De term behelst dus uitdrukkelijk meer dan alleen een financiële schadevergoeding. Wet 975, 2005 (*Ley 975*); AP, Colombia’s Congress passes much-criticized paramilitary peace bill, 22 juni 2005 en Economist Intelligence Unit, Country Report Colombia, oktober 2005

¹⁴⁹ Human Rights Watch, Court’s demobilization ruling thwarts future abuses, 19 juli 2006.

¹⁵⁰ Human Rights Watch, Court fixes flaws in demobilization law, 19 mei 2006.

¹⁵¹ Human Rights Watch, Court fixes flaws in demobilization law, 19 mei 2006. Zie verder paragraaf 3.2.

¹⁵² Human Rights Watch, Court fixes flaws in demobilization law, 19 mei 2006.

¹⁵³ AP, Colombia wants EU panel to monitor controversial demobilization plan, 12 juli 2005 en Economist Intelligence Unit, Country Report Colombia, oktober 2005

AUC-leiders, tot hun ongenoegen, eind 2006 naar de zwaar bewaakte Itagüí-gevangenis zijn overgeplaatst, zorgde voor de nodige ophef.¹⁵⁴

Nationale Reparatie en Verzoeningscommissie (CNRR)

De Nationale Reparatie en Verzoeningscommissie CNRR (*Comisión Nacional de Reparación y Reconciliación*) werd in juni 2005 opgericht op basis van de Wet Gerechtigheid en Vrede. De Commissie heeft een breed mandaat. In onder andere artikel 52 van de Wet Gerechtigheid en Vrede worden de belangrijkste taken en verantwoordelijkheden van de CNRR vastgelegd:

- Garanderen van de deelname van slachtoffers aan het proces van waarheidsvinding en de uitoefening van hun rechten;
- Publiceren van een publiek document over de redenen van opkomst en ontwikkeling van illegale gewapende groeperingen;
- Opvolgen en controleren van de DDR¹⁵⁵-processen van illegale gewapende groeperingen die demobiliseren of al gedemobiliseerd zijn;
- Adviseren over het opstellen van criteria op basis waarvan op individuele of collectieve basis symbolische of materiële reparatie kan plaatsvinden;
- Ontwikkelen van nationale activiteiten die verzoening moeten bevorderen en nieuwe gewelddadige activiteiten moeten tegengaan;
- Ontwikkelen van een transparant systeem waarmee verzoeken en klachten van slachtoffers kunnen worden afgehandeld.

De Commissie is dus nadrukkelijk geen waarheidscommissie, hoewel zij wel de condities moet creëren om een dergelijke commissie in de toekomst op te kunnen richten en waarheidsvinding wel onderdeel is van haar opdracht.

De Commissie heeft een gemengde samenstelling, met zes vertegenwoordigers van de staat, vijf vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld en twee vertegenwoordigers van slachtofferorganisaties. De Commissie wordt ondersteund door een werkorganisatie die in de hoofdstad Bogotá gevestigd is. De uitvoering van het beleid komt voor rekening van een negental regiokantoren, verspreid over het land (momenteel in Medellín, Bogotá, Sincelejo, Bucaramanga, Barranquilla, Mocoa, Cali, Pasto en Valledupar).

Tutela

De *tutela* is een beschermingsmechanisme bedoeld om de in de grondwet van 1991 beschreven grondrechten te beschermen. Men kan de rechtbank verzoeken

¹⁵⁴

Amnesty International, Jaarboek 2007

¹⁵⁵

Disarmament, Demobilization and Reintegration (ontwapening, demobilisatie en re-integratie)

om een *acción de tutela*¹⁵⁶ wanneer aan de volgende (cumulatieve) voorwaarden is voldaan:

- er is sprake van een ernstige schending van de grondrechten, welke worden beschermd door de grondwet;
- deze schendingen zijn begaan door een overheidsinstantie;
- er is een urgente oplossing vereist;
- er staat geen andere juridische weg open;

De *tutela* houdt dan een bevelschrift van de rechter in om de schending van de grondrechten te staken of een in strijd met een grondrecht genomen maatregel op te schorten. De betreffende overheidsinstantie krijgt dertig dagen om te reageren, waarna binnen tien dagen een uitspraak van de rechter volgt. Beroep staat open indien een *tutela* niet wordt nageleefd. Gedurende de verslagperiode verzochten talloze binnenlands ontheemden de rechtbanken een *tutela* in te stellen om de regering te dwingen hen als ontheemde te registreren en hulp te bieden.

Ongehuwd samenwonen (Union Libre)

In Colombia bestaat naast het huwelijk de zogenaamde *Union Libre*. Na twee jaar samenwonen, kan het ongehuwd samenwonen (*Union Libre*) dezelfde status krijgen als een huwelijk, mits voldaan is aan de voorwaarden in de wet. Sinds de uitspraak C-075 van het Constitutioneel Hof, in februari 2007, kunnen ook paren van hetzelfde geslacht een *Union Libre* aangaan. Om deze status te krijgen, kunnen betrokkenen bij een notaris een juridische verklaring laten opstellen.¹⁵⁷

3.2 Toezicht

3.2.1 Nationaal toezicht

Gouvernementele organisaties

Toezichthoudende instanties zijn de *Defensoría del Pueblo* (Ombudsman) en de mensenrechteneenheid van de *Fiscalía General de la Nación*. Ook hebben de mensenrechtendirectie (*Dirección de Derechos Humanos*) van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie, gemeentelijke Ombudsmannen (*Personerías Municipales*) en de *Procuraduría*¹⁵⁸ een toezichthoudende rol.

¹⁵⁶ Het woord 'tutela' laat zich moeilijk vertalen. Het begrip 'acción de tutela' kan het beste worden omschreven als een 'dwangbevel om een schending van grondrechten te staken'.

¹⁵⁷ Wet 54, 28 december 1990 (*Ley 54 de 28 diciembre 1990*), artikel 2 sub a.

¹⁵⁸ De term *Procuraduría* is niet goed naar het Nederlands te vertalen. In dit algemeen ambtsbericht zal daarom de Spaanse term worden gehandhaafd. De *Fiscalía* en de *Procuraduría* zijn twee verschillende instanties: de *Fiscalía* houdt zich bezig met strafrechtelijke onderzoeken en de *Procuraduría* controleert overheidsfunctionarissen en doet onderzoek naar overtredingen begaan in diensttijd.

De verschillende instanties in het Colombiaanse rechtssysteem en hun bevoegdheden zijn moeilijk te scheiden. De *Procuraduría* en de *Defensoría del Pueblo* vormen samen het *Ministerio Público*.¹⁵⁹ De *Fiscalía General de la Nación* is het kantoor van de Openbare Aanklager, dat in Colombia géén onderdeel van het *Ministerio Público* is. In de praktijk stellen alle drie de instanties zich zeer onafhankelijk op ten opzichte van de uitvoerende macht.

*Defensoría del Pueblo*¹⁶⁰

Het bureau van de *Defensoría* bevindt zich in Bogotá. Daarnaast heeft het bureau van de *Defensoría* 32 departementale kantoren en nog drie kantoren in Bogotá. Aan het hoofd van die kantoren staan lokale *defensores*.

De *Defensoría*, in het leven geroepen door de grondwet van 1991, valt onder het *Ministerio Público* en is het hoogste staatsorgaan dat zich bezig houdt met de bescherming en bevordering van mensenrechten. De *Defensor* (het hoofd van de *Defensoría*) wordt elke vier jaar door het Huis van Afgevaardigden gekozen na een voordracht van drie kandidaten door de president. Enkele Colombiaanse NGO's menen dat de betrokkenheid van de president bij de voordracht de onafhankelijkheid van de *Defensoría* bedreigt.

Het werk van sommige regionale kantoren van de *Defensoría* wordt bemoeilijkt door bedreigingen van zowel de NIAG's als de guerrillagroeperingen. Bovendien zijn de kantoren van de *Defensoría* structureel onderbezet.¹⁶¹ De *Defensoría* heeft brede bevoegdheden om ervoor te zorgen dat de overheidsinstanties en -functionarissen de mensenrechten respecteren.

De *Defensoría* beschikt sinds 2001 over een *early warning* systeem dat overheidsinstanties (leger, politie, lokale autoriteiten, e.d.) moet waarschuwen in welke gebieden gewapende conflicten en mensenrechtenschendingen dreigen: *Sistema de Alertas Tempranas* (SAT). De berichten (*informes de riesgo*) die de SAT-afdeling van de *Defensoría* maakt, worden sinds 2003 naar het *Comité Interinstitucional de Alertas Tempranas* (CIAT) gestuurd, dat onder de verantwoordelijkheid van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie valt. CIAT analyseert de *informes* en onderneemt actie. Er bestaat geregeld wrovel tussen de SAT-afdeling van de *Defensoría* en CIAT, waarbij sommige bronnen menen dat CIAT de waarschuwingen vaak niet serieus neemt, waardoor adequate interventie van de overheid zou uitblijven.

¹⁵⁹ De taken van het Colombiaanse *Ministerio Público* zijn beduidend anders dan de taken van het Nederlandse OM, dat meer te vergelijken is met de *Fiscalía*.

¹⁶⁰ Het bureau van de Nationale Ombudsman heet *Defensoría del Pueblo*; de Ombudsman zelf heet *Defensor*.

¹⁶¹ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007

De *Defensoría* is bevoegd tot het doen van onderzoek dat sociaal-maatschappelijk van karakter is en betrekking heeft op groepen. In het verleden heeft de *Defensoría* bijvoorbeeld onderzoek gedaan naar de positie van ontheemde personen en de schending van hun mensenrechten. Binnen zulk onderzoek plaatst de *Defensoría* feiten vis-à-vis het recht, waarmee zij een normatief kader schetst. Hoewel de uitkomsten van dit onderzoek gebaseerd kunnen zijn op een verzameling van individuele gevallen en de *Defensoría* schendingen van wettelijke normen kan constateren, kan de organisatie niet ingaan op individuele zaken.

Eén afdeling binnen de *Defensoría* kan wél individuele gevallen onderzoeken en is daarmee een uitzondering op de regel. Dit is de *Dirección de Atención y Trámite de Quejas* die in januari 2004 in het leven is geroepen. Wanneer een burger geen kans ziet om het kantoor van één van de bevoegde autoriteiten (bijvoorbeeld *Fiscalía*) te bereiken, kan hij of zij zich wenden tot de *Defensoría*. De *Defensoría* kan betrokkene helpen bij het vergaren van bewijsmateriaal en het samenstellen van het dossier en dit doorsturen naar de bevoegde autoriteiten die eventueel wél vervolging kunnen instellen. De *Defensoría* kan de zaak voorleggen aan de *Fiscalía* of de politie verzoeken de zaak over te nemen en vervolging in te stellen. De met behulp van de *Defensoría* vergaarde bewijsstukken kunnen dan uiteraard worden ingebracht in het proces. De *Defensoría* kan zelf geen strafvervolging instellen.

De *Defensoría* kan ook zaken doorsturen naar de DAS of het ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie, met het oog op eventuele maatregelen om de klager te beschermen. De *Defensoría* zelf kan dus niet voor bescherming zorgen. Evenmin kan de *Defensoría* de guerrillabewegingen en NIAG's aanspreken op hun daden, omdat deze geen overheidsinstanties zijn.

Wanneer burgers vinden dat hun mensenrechten zijn geschonden, kunnen zij bij de *Dirección de Atención y Trámite de Quejas* hun beklag doen. De (regionale) *Defensor* tekent vervolgens zo'n klacht op. Het document is echter niet meer dan een door de *Defensoría* opgetekende verklaring van een burger. De *Defensor* controleert de beweringen niet. Een dergelijk document zegt dan ook niets over de juistheid van de inhoud.¹⁶²

¹⁶²

Ook een notarisverklaring (*declaración notarial*), waarin gesteld wordt dat iemand wordt bedreigd, geeft geen zekerheid dat de genoemde bedreiging daadwerkelijk heeft plaatsgevonden. Een notaris heeft immers als taak datgene vast te leggen wat zijn cliënt wil dat hij vastlegt.

*De mensenrechteneenheid van de Fiscalía*¹⁶³

De mensenrechteneenheid van de *Fiscalía* werd in 1995, op aanbeveling van de Inter-Amerikaanse Commissie (van de Organisatie van Amerikaanse Staten, OAS), opgericht met als doel strafrechtelijke onderzoeken naar mensenrechtenschendingen uit te voeren. De hoofdofficier van justitie wordt op voordracht van de president gekozen door het Hooggerechtshof.¹⁶⁴ De mensenrechteneenheid van de *Fiscalía* heeft zich in 2006 met bijna 3.800 zaken beziggehouden.¹⁶⁵

De mensenrechteneenheid van *Fiscalía* heeft kantoren door heel het land: ze heeft inmiddels 15 eenheden in zeven regionale hoofdsteden. Ze heeft 47 officieren van justitie (*Fiscales*) voor zich werken. De *Fiscalía* is onderbemand en in sommige delen van Colombia is de situatie te onveilig voor hen om te werken. Net als de *Defensores* worden veel *Fiscales* geïntimideerd door gewapende groeperingen. Met name in meer perifere delen van Colombia (o.a. in Buenaventura en in het departement Chocó) komt het voor dat functionarissen binnen de *Fiscalía* contacten onderhouden met leden van de NIAG's, waardoor de lokale bevolking huiverachtig is om zich – bijvoorbeeld in het geval van bedreigingen – tot de *Fiscalía* te wenden.

In geval van bedreiging kan iemand aangifte (*denuncia*) doen bij de *Fiscalía*. Het doen van aangifte van bedreiging bij de autoriteiten garandeert betrokkene geen bescherming. Indien bij de dader (meestal een lid van de guerrillabeweging dan wel een NIAG) bekend wordt dat er bij de *Fiscalía* aangifte gedaan is wegens bedreiging, kan dit leiden tot represailles. Degene die aangifte doet komt hierdoor nog meer in gevaar en is soms genoodzaakt het gebied te ontvluchten. Om die reden doen veel mensen geen aangifte van bedreiging.¹⁶⁶

Betrokkene kan na aangifte een kopie van de aangifte (*constancia*) krijgen. Dit document wil slechts zeggen dat betrokkene aangifte heeft gedaan van bedreiging; het bewijst niet dat betrokkene ook daadwerkelijk is bedreigd. Het doen van aangifte garandeert niet dat een strafrechtelijk onderzoek wordt ingesteld. Indien de *Fiscalía* van plan is een onderzoek op te starten neemt de *Fiscalía* in het algemeen contact op met degene die aangifte heeft gedaan. Veel onderzoeken komen niet van de grond, omdat degene die aangifte gedaan heeft niet meer meewerkt of simpelweg niet meer te bereiken is. Overigens kan ook het gebrek aan capaciteit of prioriteit een reden zijn om niet tot onderzoek over te gaan. Dit kan verschillen van bureau tot bureau. Op grond van de uitkomst van een

¹⁶³ De *Fiscalía* is te vergelijken met het Nederlandse Openbaar Ministerie.. De Officier van Justitie heet *Fiscal*.

¹⁶⁴ Reuters, Colombia replaces much-criticized attorney general, 19 juli 2005.

¹⁶⁵ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007

¹⁶⁶ Zie paragraaf 4.2 over bescherming tegen bedreigingen van guerrilla's en paramilitairen.

onderzoek kan de *Fiscalía* tot vervolging overgaan. Van dat besluit kan een afschrift worden afgegeven.

Mensenrechtendirectie van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie (Dirección de Derechos Humanos)

Behalve de *Defensoría* en de mensenrechteneenheid van de *Fiscalía* houdt de mensenrechtendirectie van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie toezicht op de mensenrechten.

Personeros Municipales (Gemeentelijke Ombudsmannen)

De gemeentelijke kantoren van de Ombudsman (*Personerías*), die in alle gemeenten actief zijn, hebben een tweeledige functie: enerzijds controleren zij het gemeentebestuur en anderzijds hebben ze een lokale ombudsmanfunctie, waarin ze de mensenrechten moeten verdedigen. De *Personeros Municipales* worden door de gemeenteraad aangewezen. Omdat het om een politieke benoeming gaat en de *Personeros* ook een controlerende functie hebben, is de kwaliteit van de *Personero* sterk afhankelijk van de bereidheid van het gemeentebestuur om zijn eigen oppositie te organiseren en van de kwaliteiten van het individu in kwestie. In sommige gemeenten zijn de *Personeros* zeer capabel en in staat om mensenrechtenschendingen in een vroeg stadium en op onafhankelijke wijze aan de kaak te stellen, terwijl in andere gemeenten de *Personeros* hun Ombudsmantaak weinig serieus nemen. Sommige *Personeros* worden getraind door het Kantoor van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten (OHCHR).

De Procuraduría

De *Procuraduría* onderzoekt klachten tegen overheidsfunctionarissen en houdt toezicht op de werkzaamheden van alle staatsorganen (waaronder de *Fiscalía*) behalve de hoogste rechtsinstanties en het bureau van de president. Indien er aanwijzingen zijn dat overheidsfunctionarissen strafbare feiten hebben gepleegd, wordt de zaak meestal overgedragen aan de *Fiscalía*. De *Procuraduría* speelt geen belangrijke controlerende rol op het gebied van de mensenrechten, maar doet wel onderzoek en doet aanbevelingen op o.a. het gebied van mensenrechten. De *Procuraduría* heeft samen met het kantoor van de VN Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen (UNHCR) een programma dat er op gericht is om de positie van ontheemden in Colombia te verbeteren. Tenslotte neemt de *Procuraduría* in haar hoedanigheid van ‘vertegenwoordiger van de samenleving’ deel aan de strafprocessen in het kader van de Wet Gerechtigheid en Vrede. De *Procurador* wordt gekozen door de senaat, op voordracht van de president.

Presidentieel Programma voor de mensenrechten en het internationale humanitaire recht (Programma Presidencial de Derechos Humanos y Derecho Internacional Humanitario)

Het Presidentieel Programma voor de mensenrechten en het internationale humanitaire recht (het bureau van de vice-president) werd in 2003 opgericht en valt onder verantwoordelijkheid van de vice-president. Het bureau van de vice-president coördineert het nationale mensenrechtenbeleid en coördineert activiteiten van overheidsinstanties ter bevordering van de mensenrechten.¹⁶⁷

Nationaal Actieplan voor Mensenrechten en Humanitair Recht

In de verslagperiode is begonnen met de ontwikkeling van een Nationaal Actieplan voor Mensenrechten en Humanitair Recht. Per departement en gemeente zou een plan ontwikkeld moeten worden hoe de lokale mensenrechtenschendingen tegen te gaan. Aan het einde van de verslagperiode was de ontwikkeling van dit Actieplan geheel vastgelopen, vooral doordat het maatschappelijk middenveld, betrokken bij de opstelling van het plan, een fundamenteel verschil van inzicht had met de regering van Uribe.

Niet-gouvernementele organisaties (ngo's)

In Colombia staan tienduizenden ngo's geregistreerd die actief zijn op het gebied van mensenrechten. Sommige daarvan zijn professionele organisaties die in het hele land bekendheid genieten en een belangrijke bijdrage leveren aan de publieke opinie. Andere zijn niet meer dan 'briefcase ngo's', opgericht om persoonlijke belangen te dienen.

De meeste mensenrechtenorganisaties zijn zeer kritisch over president Uribe en de Colombiaanse regering en staan sceptisch tegenover zijn Democratische Veiligheidsbeleid. Omgekeerd hebben vertegenwoordigers van de regering, inclusief de president zelf, gedurende de verslagperiode diverse malen flink uitgehaald in de richting van de ngo's. Een aantal malen werd gesuggereerd dat mensenrechtenorganisaties handlangers van de guerrilla zouden zijn. Hoewel er waarschijnlijk enkele organisaties zijn die (zeker in het verleden) banden met de FARC onderhouden of onderhielden, is het in zijn algemeenheid een onjuiste bewering die volgens sommige mensenrechtenactivisten de indruk wekt dat geweld tegen mensenrechtenactivisten gelegitimeerd is of door de vingers zal worden gezien. Zij menen dat mensenrechtenactivisten hierdoor kwetsbaarder worden voor bedreigingen door ex-paramilitairen en leden van de NIAG's.¹⁶⁸

De belangrijkste nationale mensenrechten ngo's zijn de *Comisión Colombiana de Juristas* (CCJ), het *Colectivo de Abogados* (Advocatencollectief) van José Alvear Restrepo, *Centro de Investigaciones y Educación Popular* (CINEP), het *Comité*

¹⁶⁷

www.derechoshumanos.gov.co.

¹⁶⁸

US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007

*Permanente de Derechos Humanos (CPDDH), Comité de Solidaridad de los Presos Políticos (CSPP), de Consultoría para los Derechos Humanos y el Desplazamiento (CODHES), de Asociación para la Promoción Social Alternativa MINGA, het Red Nacional de Iniciativas por la Paz y contra la Guerra (Redepaz), de Fundación País Libre en Verdad Colombia.*¹⁶⁹

3.2.2 Internationaal toezicht

Ook de Europese Unie, de Verenigde Staten, de Verenigde Naties en de OAS rapporteren over de mensenrechtensituatie in Colombia.

Daarnaast brengen internationale NGO's als *Amnesty International*, *Human Rights Watch* en *Washington Office on Latin America* (WOLA) geregeld rapporten uit over de mensenrechtensituatie in Colombia, waarbij zij aandacht besteden aan zowel de autoriteiten als guerrillagroeperingen en NIAG's.¹⁷⁰

De *UN High Commissioner for Human Rights* (UNHCHR) rapporteert over de naleving van de mensenrechten en het internationale humanitaire recht, geeft de regering en het maatschappelijk middenveld advies over mensenrechtenkwesties en verspreidt informatie over mensenrechten via rapporten, verklaringen en aanbevelingen. Elk jaar brengt UNHCHR verslag uit aan de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties. UNHCHR rapporteert geregeld over de positie van ontheemden in Colombia.

3.3 Naleving en schendingen

Algemeen

Alle partijen bij het binnenlandse conflict (strijdkrachten, guerrillagroeperingen en NIAG's) begingen in de verslagperiode mensenrechtenschendingen en overtredingen van het humanitair recht.¹⁷¹ Hoewel het staatsapparaat is uitgebreid met militairen, officieren van justitie en politieagenten, kon de overheid in de meeste gevallen geen afdoende bescherming bieden tegen mensenrechtenschendingen.

Volgens nationale en internationale organisaties is de algehele mensenrechtensituatie in Colombia echter verbeterd ten opzichte van de vorige verslagperiode.¹⁷² Dit heeft te maken met de verminderde slagkracht van de guerrilla's en de verbeterde veiligheidssituatie in de meeste delen van het land. Zo nam het aantal moorden en ontvoeringen tijdens de verslagperiode af. Het aantal

¹⁶⁹ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2004, 28 februari 2005

¹⁷⁰ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007

¹⁷¹ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007; Amnesty International, Jaarboek 2007; US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008.

¹⁷² US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

bedreigingen nam echter gedurende de verslagperiode toe (zie paragraaf 3.4 voor meer details).

Gedurende de verslagperiode is er meer aandacht gekomen voor mensenrechtenschendingen. Mensenrechten zijn in toenemende mate onderwerp van publiek debat geworden en de overheid heeft gedurende de verslagperiode een aantal maatregelen genomen om mensenrechten beter te beschermen (waaronder de aanvang van het proces dat moet leiden tot een Nationaal Actieplan voor Mensenrechten en Humanitair Recht).¹⁷³ Gedurende de verslagperiode is het aantal klachten inzake mensenrechtenschendingen begaan door overheidsinstanties toegenomen.¹⁷⁴ De klachten over schendingen betroffen directe betrokkenheid van de strijdkrachten bij onder meer willekeurige arrestaties, marteling, verdwijningen en buitengerechtelijke executies.¹⁷⁵

De overheid heeft ook in de afgelopen verslagperiode gebruik gemaakt van het eerder genoemde uitgebreide informantennetwerk. De grens tussen burgers en strijders vervaagde daardoor enigszins. Burgers die onderdeel uitmaakten van dit informantennetwerk liepen meer dan andere burgers het gevaar tot militair doelwit te worden verklaard door guerrillagroeperingen en leden van NIAG's.¹⁷⁶ Volgens de overheid werken informanten enkel op vrijwillige basis met de overheid samen.¹⁷⁷

3.3.1 Vrijheid van meningsuiting

De grondwet voorziet in de vrijheid van meningsuiting. De media gaven uiting aan een breed scala van politieke standpunten, zonder dat sprake was van censuur. In de praktijk werd de vrijheid van meningsuiting wel beperkt door dreiging van guerrillagroeperingen en leden van NIAG's: uit angst voor vergelding en intimidatie pasten journalisten geregeld zelfcensuur toe, met name op regionaal en lokaal niveau.

In sommige gevallen werden journalisten die schreven over corruptie, parapolitiek en criminele activiteiten bedreigd, met name indien zij naam en toenaam noemden van betrokkenen of de indruk hadden gewekt over compromitterende informatie te beschikken (zie ook paragraaf 3.5).

¹⁷³ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

¹⁷⁴ A/HRC/4/48

¹⁷⁵ Amnesty International, Jaarboek 2007

¹⁷⁶ Het is niet bekend hoeveel burgerinformanten de overheid tot haar beschikking heeft. Sommige bronnen noemen een getal van drie miljoen. In ieder geval gaat het om honderdduizenden.

¹⁷⁷ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

De grondwet voorziet in de vrijheid van vereniging en vergadering. In de verslagperiode werden deze vrijheden door de regering gerespecteerd.¹⁷⁸

3.3.3 Vrijheid van godsdienst

De grondwet voorziet in de vrijheid van godsdienst. In de verslagperiode respecteerde de regering deze vrijheid. De facto genoot de rooms-katholieke kerk een bevoorrechte status.¹⁷⁹

3.3.4 Bewegingsvrijheid

De grondwet voorziet in het recht om zowel binnen Colombia als naar het buitenland vrij te reizen. In de praktijk werd de bewegingsvrijheid soms beperkt. In sommige delen van het land richtten guerrillagroeperingen en NIAG's checkpoints op waar burgers de doorgang werd versperd. Ook enkel de aanwezigheid van guerrillagroeperingen en/of NIAG's kan al een negatief effect hebben op de bewegingsvrijheid van burgers in rurale gebieden. Zowel het leger als guerrillagroeperingen verplaatsen zich vooral 's nachts. Hoewel er geen sprake is van een officiële avondklok, zullen boeren zich in die gebieden 's nachts tussen ongeveer 22 en 06 uur bij voorkeur niet op straat of op hun akkers begeven.

Sommige gebieden waar guerrillagroeperingen actief zijn, zijn door de Colombiaanse overheid tot *zonas bloqueadas* benoemd. Dit betekent dat de lokale bevolking toestemming nodig heeft om bepaalde producten (bijvoorbeeld medicijnen) te vervoeren en andere producten (voedsel) slechts in beperkte mate ('voor eigen gebruik') mag transporteren, om zodoende te voorkomen dat de guerrilla bevoorrad wordt. Het Colombiaanse leger voert in de *zonas bloqueadas* controles uit.

In sommige gebieden die gecontroleerd worden door guerrillagroeperingen of door NIAG's wordt de bewegingsvrijheid van de bevolking actief beperkt door de betreffende gewapende groepering. Burgers mogen het gebied niet verlaten en worden feitelijk in gijzeling gehouden. Soms mogen ze het gebied alleen verlaten als zij een familielid achterlaten, om zich ervan te verzekeren dat ze weer terug komen. Zodoende proberen de gewapende groeperingen ontheemding tegen te gaan. Soms worden burgers die toestemming krijgen om het gebied te verlaten, gedwongen om bij terugkeer geld of goederen af te staan.

¹⁷⁸ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007 en US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

¹⁷⁹ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007; US Department of State, International Religious Freedom Report 2007, 14 september 2007 en US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

Vooraf de FARC, maar ook de NIAG's leggen landmijnen. Soms worden die gebruikt om soldaten of politieagenten in een hinderlaag te lokken, maar meestal dienen zij ertoe om cocavelden te bewaken en er voor te zorgen dat deze niet (althans minder eenvoudig) geruimd kunnen worden door de autoriteiten. Meestal gaat het om geïmproviseerde anti-persoonsmijnen die bestaan uit bijvoorbeeld een colaflesje gevuld met chemicaliën. Ze bevatten vaak geen metalen componenten, waardoor het erg lastig is om ze te detecteren. In gebieden waar mijnen zijn gelegd, wordt de bewegingsvrijheid van burgers danig beperkt. In alle departementen zijn landmijnen gelegd, waarbij het departement Antioquia relatief de meeste mijnen herbergt.

Het Colombiaanse leger gebruikt, voor zover bekend, landmijnen alleen om legerbases te beveiligen, hoewel dit feitelijk ook tegen internationale verdragen ingaat. In het jaar 2007 zouden in Colombia 187 personen om het leven zijn gekomen en 687 andere verwondingen hebben opgelopen ten gevolge van landmijnen.¹⁸⁰

3.3.5 **Rechtsgang**

De rechtsgang in Colombia wordt nog steeds gekenmerkt door een aantal structurele problemen. Veel misdaden worden niet gerapporteerd aan de autoriteiten en veel slachtoffers hebben geen toegang tot het justitiële apparaat. Het justitiële apparaat is niet in alle delen van het land aanwezig en vanwege de onveiligheid in bepaalde delen van het land, maar ook vanwege gebrek aan financiële middelen, kunnen niet alle burgers een kantoor van de *Fiscalía* bereiken. Bovendien is het Colombiaanse rechtssysteem zwaar overbelast. Er is een groot gebrek aan capaciteit, waardoor rechtzaken zich langzaam voortslepen. Voorts is er in bepaalde gevallen sprake van corruptie, al is deze niet veralgemeniseerd.¹⁸¹

In bepaalde delen van het land (onder andere in de havenplaats Buenaventura, departement Valle del Cauca) hebben ambtenaren in het justitiële apparaat banden met voormalige paramilitairen en/of met nieuwe illegale gewapende groeperingen. Op die locaties is het voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen door deze groeperingen erg gevaarlijk om aangifte te doen. Men kan er van uitgaan dat zij hun recht in die gevallen niet kunnen halen.

Hoewel volgens de mensenrechteneenheid van de *Fiscalía* in 2007 zo'n 50 leden van de strijdkrachten preventief gedetineerd werden vanwege mensenrechtenschendingen of samenwerking met illegale gewapende groeperingen en er in dat jaar 59 officieren en 223 onderofficieren van de strijdkrachten werden ontslagen (wegens wangedrag, corruptie of

¹⁸⁰

US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

¹⁸¹

A/HRC/7/39

mensenrechtenschendingen), kan worden gesteld dat de daders van mensenrechtenschendingen, ook als zij onderdeel zijn van de staat, in de meeste gevallen niet bestraft worden.¹⁸²

3.3.6 Arrestatie en detentie

De grondwet verbiedt willekeurige arrestatie en detentie. In de verslagperiode waren er echter meldingen dat de autoriteiten burgers willekeurig arresteerden en vasthielden.¹⁸³ In de verslagperiode vonden veel (willekeurige) arrestaties en massadetenties plaats op grond van vermoedens of op grond van beschuldigingen geuit door informanten en voormalige guerrilla's en paramilitairen. Veel van die beschuldigingen waren volgens Colombiaanse NGO's vals.¹⁸⁴

In de eerste helft van 2007 arresteerden de veiligheidstroepen volgens de Colombiaanse NGO CINEP 187 personen willekeurig. Dit betekende een lichte daling ten opzichte van 2006, toen CINEP melding maakte van 223 willekeurig gearresteerde personen. De meeste van die willekeurige detenties vonden plaats in gebieden waar het leger was verwickeld in een strijd met illegale gewapende groeperingen: met name in Arauca, Cesar, Meta en Putumayo.¹⁸⁵

Volgens de Colombiaanse wet is er geen arrestatiebevel nodig indien veiligheidsinstanties een verdachte op heterdaad betrappen of zien wegvlugten van de plaats delict. De interpretatie van deze regel leverde echter veel discussie op tussen de overheid en mensenrechtenorganisaties. Ook de vraag of een arrestatie enkel op basis van een tip van een burgerinformant gelijk staat aan willekeurige arrestatie was onderwerp van debat.¹⁸⁶

Over het algemeen laten de omstandigheden in Colombiaanse gevangenissen te wensen over. In een aantal recent gebouwde faciliteiten is de situatie echter duidelijk beter dan gemiddeld. De belangrijkste problemen zijn: overbevolking, gebrek aan persoonlijke veiligheid (als gevolg van geweld van andere gevangenen) en corruptie en gebrek aan capaciteit bij bewakingspersoneel. Gedurende de eerste zes maanden van 2007 kwamen volgens INPEC (*Instituto Nacional Penitenciario y Carcelario*), de instantie die verantwoordelijk is voor het beheren van de gevangenissen in het land, zeven personen om het leven ten

¹⁸² US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008 en Amnesty International, Amnesty International Report 2008, juni 2008

¹⁸³ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

¹⁸⁴ A/HRC/4/48, 5 maart 2007 en CCJ, Colombia 2002-2006: situation regarding human rights and humanitarian law', 2007

¹⁸⁵ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008 en Amnesty International, Amnesty International Report 2008, juni 2008

¹⁸⁶ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

gevolge van gevechten en onlusten in gevangenissen.¹⁸⁷ In september 2007 telden de Colombiaanse gevangenissen een totaal van 62.600 gedetineerden.¹⁸⁸

Arrestanten die nog voor de rechter moeten verschijnen, worden niet gescheiden gedetineerd van reeds veroordeelde gevangenen. Minderjarige gevangenen worden in Colombia gescheiden gedetineerd van volwassenen, hoewel sommige (jonge) kinderen bij hun gedetineerde moeder mogen verblijven.¹⁸⁹

Het Internationale Comité van het Rode Kruis (ICRC) werkte gedurende de verslagperiode nauw samen met INPEC. ICRC bezocht gevangenissen en hielp de Colombiaanse autoriteiten de omstandigheden in de gevangenissen (onder andere met betrekking tot gezondheidszorg) te verbeteren. Het was voor ICRC niet mogelijk gevangenen en gijzelaars te bezoeken die werden vastgehouden door guerillagroeperingen of NIAG's.¹⁹⁰

3.3.7 Mishandeling en foltering

De grondwet verbiedt marteling en wrede, onmenselijke en vernederende behandeling en/of straffen. Zowel politie, leger als gevangenis personeel maken zich echter soms schuldig aan mishandeling en foltering van arrestanten en gedetineerden. Zo komt het voor dat burgers die verdacht worden van samenwerking met guerrillagroeperingen of NIAG's mishandeld of gefolterd worden om een bekentenis af te dwingen. In de verslagperiode is het aantal meldingen van marteling door overheidsactoren gestegen ten opzichte van de periode ervoor.¹⁹¹

De Colombiaanse mensenrechtenorganisatie CINEP maakt melding van 66 slachtoffers van martelingen door het Colombiaanse leger gedurende de eerste helft van 2007. Volgens CINEP waren gedemobiliseerde ex-paramilitairen verantwoordelijk voor 28 gevallen van foltering gedurende de eerste helft van 2007. Gedemobiliseerde ex-paramilitairen, NIAG's en guerrillagroeperingen martelen soms burgers om hen te intimideren.¹⁹²

¹⁸⁷ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

¹⁸⁸ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

¹⁸⁹ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

¹⁹⁰ ICRC, Colombia: ICRC activities from January to December 2007, 11 maart 2008

¹⁹¹ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007 en US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

¹⁹² US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008 en Amnesty International, Amnesty International Report 2008, juni 2008

3.3.8 Verdwijningen en ontvoeringen

Volgens de Colombiaanse mensenrechtenorganisatie CINEP nam het aantal (politieke) verdwijningen in de eerste helft van 2007 af ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder. Tijdens de eerste zes maanden van 2007 telde CINEP 31 slachtoffers, tegenover 73 slachtoffers een jaar eerder.¹⁹³

Tijdens de verslagperiode gingen zowel de guerrillagroeperingen als de nieuwe illegale gewapende groeperingen door met het ontvoeren van burgers, voor losgeld en voor politiek gewin. Het aantal ontvoeringen nam in 2007 echter verder af: van 687 in 2006 tot 521 in 2007, volgens Amnesty International. Ongeveer 150 hiervan kwamen voor rekening van de guerrillabeweging (hoofdzakelijk de FARC, in veel mindere mate de ELN), de rest voor rekening van de NIAG's en andere criminelen.¹⁹⁴ Het Presidentieel Programma voor Mensenrechten telde 289 ontvoeringen in de eerste acht maanden van 2007, ten opzichte van 476 ontvoeringen in dezelfde periode van het jaar 2006.¹⁹⁵ ICRC maakt melding van een totaal van 346 ontvoeringen in het jaar 2007.¹⁹⁶ Vanwege het feit dat veel mensen geen aangifte doen van verdwijningen en ontvoeringen (zoals reeds vermeld in 2.2) is het erg lastig om te achterhalen om hoeveel gevallen het gaat.

Gedurende de eerste acht maanden van 2007 bevrijdden de *Grupos de Acción Unificada por la Libertad Personal* (GAULA), een elite-eenheid binnen de Colombiaanse Strijdkrachten, 194 gijzelaars. Gedurende de eerste 9 maanden van 2007 stierven volgens de Colombiaanse overheid 18 slachtoffers van ontvoering in gevangenschap.¹⁹⁷

3.3.9 Buitengerechtelijke executies en moorden

Het aantal moorden is in 2007 gedaald ten opzichte van eerdere jaren.¹⁹⁸ Volgens statistieken van de Colombiaanse overheid nam het aantal moorden in 2007 met 34% af.¹⁹⁹ Zowel guerrillabewegingen (de FARC en de ELN) als de nieuwe illegale gewapende groeperingen (waaronder ex-paramilitairen die demobilisatie weigeren) maken zich echter nog steeds schuldig aan buitengerechtelijke executies en moorden.²⁰⁰

NIAG's maakten zich schuldig aan buitengerechtelijke executies en moord, onder andere op mensenrechtenactivisten, vakbondsleiders en andere *community leaders*,

¹⁹³ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

¹⁹⁴ Amnesty International, Amnesty International Report 2008, juni 2008

¹⁹⁵ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

¹⁹⁶ ICRC, Colombia: ICRC activities from January to December 2007, 11 maart 2008

¹⁹⁷ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

¹⁹⁸ Amnesty International, Amnesty International Report 2008, juni 2008

¹⁹⁹ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

²⁰⁰ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

maar ook op slachtoffers en getuigen die deelnamen aan de strafprocessen in het kader van de Wet Gerechtigheid en Vrede. Volgens Amnesty International werden in de periode juni 2006 – juni 2007 tenminste 230 burgers vermoord door leden van nieuwe illegale gewapende groeperingen (die door Amnesty International overigens als ‘paramilitairen’ worden aangeduid).²⁰¹

Ook de FARC en de ELN waren tijdens de verslagperiode verantwoordelijk voor buitengerechtelijke executies en moorden. Hiervan werden sociale leiders en politici in rurale gebieden het slachtoffer, maar ook gewone burgers. In de aanloop naar de lokale en regionale verkiezingen werden 29 kandidaten vermoord, hoofdzakelijk door de FARC.²⁰² In de periode juni 2006 – juni 2007 waren de FARC en de ELN samen verantwoordelijk voor in totaal meer dan 210 moorden op burgers.²⁰³

Voorts maakten ook militairen van het Colombiaanse regeringsleger zich schuldig aan buitengerechtelijke executies van burgers. Volgens Amnesty International werden in de periode juni 2006 – juni 2007 tenminste 280 burgers, met name boeren, hier het slachtoffer van. In veel gevallen deed het Colombiaanse leger voorkomen alsof zij bij gevechten om het leven gekomen waren, terwijl zij feitelijk geëxecuteerd waren. Vanwege de beloningssystematiek in het leger (militairen kunnen bonussen krijgen, gebaseerd op het aantal ‘tegenstanders’ dat zij uitschakelen) komt het voor dat militairen onschuldige burgers als guerrillero’s afschilderen en vermoorden (de boeren zijn dan *falsos positivos*, letterlijk: ‘valse positieven’).²⁰⁴

3.3.10 Doodstraf

Colombia heeft in 1910 de doodstraf afgeschaft.²⁰⁵

²⁰¹ Amnesty International, Amnesty International Report 2008, juni 2008

²⁰² Amnesty International, Amnesty International Report 2008, juni 2008

²⁰³ Amnesty International, Amnesty International Report 2008, juni 2008

²⁰⁴ Amnesty International, Amnesty International Report 2008, juni 2008

²⁰⁵ www.amnesty.org

3.4 Bedreigingen

Het aantal bedreigingen is tijdens de verslagperiode vrij snel gestegen. Dit hangt samen met het feit dat de afgelopen jaren steeds meer informatie naar buiten is gekomen over de misdaden die paramilitairen van de AUC gepleegd hebben en over banden tussen politiek en paramilitairen. Personen die door de openbaarmaking van deze informatie worden gecompromitteerd proberen in steeds meer gevallen de consequenties voor henzelf te beperken door personen die (mogelijk) over belastende informatie beschikken (bijvoorbeeld slachtoffers en getuigen) of deze verder verspreiden (bijvoorbeeld journalisten en mensenrechtenactivisten) te intimideren.

Overigens merken mensenrechtenactivisten op dat een belangrijk deel van de bedreigingen niet politiek gemotiveerd is. Soms worden bedreigingen geuit om ruzies tussen buurtbewoners (bijvoorbeeld over geld of goederen) uit te vechten. Een aantal personen dat bedreigd wordt door criminelen of NIAG's blijkt zelf betrokken te zijn bij criminele activiteiten. Voorts komt het ook voor dat dreigbrieven vervalst worden, met het oog op bijstand van de staat, opname in een beschermingsprogramma of het verkrijgen van asiel in een ander land.

3.5 Kwetsbare groepen

In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat iedereen die vanwege zijn positie de belangen van de ex-paramilitairen, NIAG's of guerrillagroeperingen aantast, het risico loopt bedreigd te worden en uiteindelijk het slachtoffer te worden van mensenrechtenschendingen.

Leiders sociale gemeenschappen: vakbondsleiders, mensenrechtenactivisten, religieuze leiders

Vakbondsleiders en andere gemeenschapsleiders liepen gedurende de verslagperiode het risico slachtoffer te worden van gerichte bedreigingen en moorden. Volgens Amnesty International werden in 2006 meer dan 70 vakbondsleden vermoord.²⁰⁶ In 2007 ging het volgens Amnesty om 39 vakbondsleden.²⁰⁷ Volgens de Colombiaanse regering werden in dat jaar 26 vakbondsleden vermoord, tegenover 60 leden in 2006. Bronnen melden dat het zeer de vraag is of alle bedreigingen en moorden op vakbondsleden politiek gemotiveerd zijn. Vakbonden zouden geneigd zijn alle moorden op vakbondsleden als politiek te presenteren, terwijl de overheid geneigd zou zijn om alleen de zaken te tellen waarbij duidelijk is dat het motief politiek van aard is. In werkelijkheid is het moeilijk te achterhalen of er sprake was van een politiek motief. Een

²⁰⁶ Amnesty International, Amnesty International Report 2007, juni 2007

²⁰⁷ Amnesty International, Amnesty International Report 2008, juni 2008

internationale organisatie geeft aan de problematiek zeker niet te willen bagatelliseren, maar merkt op dat een substantieel deel van de door de vakbonden gemelde bedreigingen en moorden geen verband houdt met politieke activiteiten van betrokkene. Hoewel het merendeel van de bedreigingen uit de hoek van ex-paramilitairen en NIAG's komt, worden vakbondsleden soms ook bedreigd door de FARC.

Veel van de bedreigde vakbondsleden zijn docent. In de rurale gebieden (waar de veiligheidssituatie het slechtste is) heeft de docent een belangrijke positie als organisator van de gemeenschap. Hij is als eerste op de hoogte, speelt een belangrijke rol bij de meningsvorming en het verspreiden van informatie. Hij wordt vaak gezien als 'spion van de regering' of juist als woordvoerder van de guerrilla. Daarom kan hij een *prime target* zijn voor zowel guerrillagroeperingen als NIAG's.

Ook mensenrechtenactivisten liepen gedurende de verslagperiode het risico in hun mensenrechten te worden geschonden door guerrilla's en vooral ex-paramilitairen en leden van NIAG's.²⁰⁸ Vooral mensenrechtenactivisten die onderzoek doen naar mensenrechtenschendingen en deze herleiden tot individuen (bijvoorbeeld ex-paramilitairen of commandanten van NIAG's of guerrillagroeperingen) liepen gevaar. Mensenrechtenactivisten die op lokaal niveau actief zijn in gebieden waar veel geweldsincidenten plaatsvinden en waar het staatsgezag zwak is, zouden over het algemeen meer gevaar lopen dan activisten in de grote steden.

Een in het oog springende schending van de rechten van mensenrechtenactivisten was de moord op Yolanda Izquierdo in februari 2007. Zij zette zich in voor slachtoffers van paramilitairen en leidde een campagne om door paramilitairen geconfisqueerd gebied terug te geven aan de oorspronkelijke eigenaren.²⁰⁹

Ook religieuze leiders liepen het risico in hun mensenrechten te worden geschonden door guerrilla's, ex-paramilitairen en leden van NIAG's. Sinds 1 januari 2006 registreerde de NGO Justapaz vijftien moorden op religieuze leiders. Acht zouden zijn gepleegd door de FARC, zes door voormalige paramilitairen en één door de ELN. Justapaz maakte voorts melding van tien pogingen tot moord op religieuze leiders. Indien religieuze leiders in Colombia bedreigd of vermoord worden, is de reden meestal van politieke of financiële aard. Religieuze overwegingen spelen hierbij doorgaans geen rol. Religieuze leiders hebben, net als docenten, veel invloed op (de organisatie van) de lokale bevolking, zeker in rurale gebieden. Indien religieuze leiders standpunten verkondigen die tegen de belangen

²⁰⁸ CCJ, Colombia 2002-2006: situation regarding human rights and humanitarian law', 2007 en Amnesty International, Fear and intimidation: the dangers of human rights work, september 2006.

²⁰⁹ IPS, Defending Women's Defenders, 9 juni 2008

ingaan van NIAG's of guerrillagroeperingen die in de betreffende streek actief zijn, kan het gebeuren dat zij bedreigd worden of dat hun mensenrechten worden geschonden.²¹⁰

Lokale politici en bestuurders

Met name in gebieden waar het staatsgezag zwak was en waar guerrillagroeperingen en NIAG's actief waren, liepen lokale politici en (kandidaat-)bestuurders het risico dat hun mensenrechten geschonden werden. In de aanloop naar de lokale en regionale verkiezingen die op 28 oktober 2007 plaatsvonden, werden 25 kandidaten vermoord. Hoewel dat aantal lager was dan bij eerdere lokale en regionale verkiezingen, noemen lokale mensenrechtenorganisaties het gebrek aan bescherming zorgwekkend. Volgens bronnen kan het merendeel van de moorden op kandidaten voor de lokale en regionale verkiezingen worden toegeschreven aan de FARC. Ex-paramilitairen en NIAG's waren echter ook verantwoordelijk voor een aantal moorden en hebben een groot aantal bedreigingen geuit, waarmee zij volgens bronnen in sommige gebieden invloed hebben gehad op zowel de samenstelling van kieslijsten als op de uitslag van de verkiezingen.

Ook zittende bestuurders liepen het risico bedreigd of vermoord te worden, met name door ex-paramilitairen en NIAG's, bijvoorbeeld omdat zij paal en perk probeerden te stellen aan de productie van en handel in drugs.²¹¹

Journalisten

Gedurende de verslagperiode werden journalisten geïntimideerd door zowel ex-paramilitairen, leden van NIAG's als de FARC en de ELN.²¹² Net als voor mensenrechtenactivisten geldt dat vooral journalisten die publiceren over mensenrechtenschendingen die herleidbaar zijn tot individuen (bijvoorbeeld ex-paramilitairen of commandanten van NIAG's of guerrillagroeperingen) gevaar lopen. Om die reden is er sprake van een zekere mate van zelfcensuur: veel journalisten, zeker zij die werkzaam zijn voor lokale media, vermijden bepaalde onderwerpen. Incidenten jegens journalisten hebben onder meer plaatsgevonden in Sucre, Córdoba en Santander.²¹³

Inheemse volkeren

Colombianen die tot inheemse groepen behoren werden, net als in de vorige verslagperiode, in disproportionele mate slachtoffer van zowel de guerrillagroeperingen als de NIAG's aangezien zij doorgaans in (geïsoleerde)

²¹⁰ US State Department, International Religious Freedom Report 2007, 14 september 2007

²¹¹ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007

²¹² Amnesty International, Reporting, campaigning and serving without fear: the rights of journalists, election candidates and elected officials, februari 2006

²¹³ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007

zones wonen waar guerrillagroeperingen of NIAG's een sterke machtsbasis hebben. Bovendien neemt de inheemse bevolking een gemarginaliseerde positie in in de Colombiaanse samenleving en is haar sociaal-economische situatie veelal slecht. Veel inheemse Colombianen die ontheemd raken leven in grote armoede in een stedelijke omgeving waar ze slecht kunnen aarden. Een aantal inheemse groepen weigerde gewapende groepen, inclusief leger en politie, toe te laten op hun grondgebied, waarvan zij volgens de wet het eeuwigdurende eigendom hebben.²¹⁴ Weigering de ene gewapende groep op het grondgebied toe te laten werd soms echter uitgelegd als steun aan de andere groep, waardoor de inheemse groepen onder beschuldiging van samenwerking met de tegenpartij doelwit konden worden van moord, bedreigingen en gedwongen verplaatsingen. De Colombiaanse strijdkrachten hebben overigens volgens de Colombiaanse wet het recht om zich (zonder aankondiging vooraf) in gebieden te begeven die door de inheemse bevolking worden bestuurd.²¹⁵

Afro-Colombianen

Afro-Colombianen werden, net als in de vorige verslagperiode, in disproportionele mate slachtoffer van zowel de guerrillagroeperingen als de NIAG's vanwege het feit dat zij doorgaans in (geïsoleerde) zones wonen waar de guerrillagroeperingen of NIAG's een sterke machtsbasis hebben. Als gevolg daarvan hebben zij vaak te lijden van gevechtshandelingen en worden zij disproportioneel hard getroffen door gedwongen verplaatsingen of door belegering van bepaalde gebieden, met name in de departementen Chocó en Nariño.²¹⁶

Vrouwen

Alle partijen bij het conflict (de guerrillagroeperingen, de NIAG's en de strijdkrachten) maakten zich gedurende de verslagperiode schuldig aan verkrachtingen en ander seksueel geweld.²¹⁷ Seksueel geweld jegens vrouwen werd door partijen in het conflict met name toegepast om tegenstanders angst aan te jagen en uit een gebied te verdrijven.²¹⁸ Van zowel guerrillagroeperingen als NIAG's is bekend dat zij vrouwen van mogelijke verraders seksueel misbruikten en verminkten.²¹⁹ Er zijn gevallen bekend waarin commandanten van de FARC vrouwelijke strijders binnen hun eigen gelederen structureel misbruikten.²²⁰ Vrouwelijke guerrillastrijders werden in sommige gevallen verplicht een abortus te

²¹⁴ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

²¹⁵ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

²¹⁶ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007

²¹⁷ CCJ, Colombia 2002-2006: situation regarding human rights and humanitarian law, 2007 en A/HRC/4/48

²¹⁸ IACHR, Violence and discrimination against women, 18 oktober 2006

²¹⁹ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007

²²⁰ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007

ondergaan.²²¹ Gedurende de verslagperiode maakten NIAG's zich schuldig aan vrouwenhandel ten behoeve van de prostitutie (zie ook paragraaf 3.4).

3.6 Bescherming tegen bedreigingen van ex-paramilitairen, NIAG's en guerrillagroeperingen

In Colombia bestaan verschillende programma's die bescherming kunnen bieden aan mensen die door guerrillagroeperingen, NIAG's of ex-paramilitairen worden bedreigd. Zowel de overheid als nationale en internationale NGO's en instanties hebben dergelijke programma's in het leven geroepen.

Beschermingsprogramma van de Fiscalía

De *Fiscalía* beschikt over een beschermingsprogramma voor slachtoffers en getuigen van misdrijven, die deelnemen aan strafrechtelijke procedures: *Sistema de Protección de Víctimas y Testigos y Intervenientes en el Proceso Penal*. Afhankelijk van het niveau van de dreiging kunnen verschillende beschermingsmaatregelen worden genomen, variërend van speciale politiepatrouilles en tijdelijke hervestiging (relatief laag dreigingsniveau) tot permanent verblijf in een *safe house* met 24-uursbewaking (relatief hoog dreigingsniveau). Aan het einde van de verslagperiode werden 931 personen onder dit programma beschermd, onder wie 462 minderjarigen.

Alle kosten in het kader van dit programma worden door de overheid betaald, waaronder sinds 2007 ook kosten van gezondheidszorg, scholing en kleding. Betrokkenen kunnen bescherming krijgen onder dit programma zolang de dreiging aanhoudt. Dat is ook het geval nadat er een uitspraak is gedaan in de betreffende rechtzaak. Het niveau van de dreiging wordt doorlopend gemonitord. Als de dreiging is geweken, worden betrokkenen hervestigd. Daar worden ze psychologisch op voorbereid door *counselors*. Tevens kunnen ze op kosten van de staat beroepstraining krijgen, zodat ze weer productieve werkzaamheden kunnen verrichten. Gemiddeld blijven betrokkenen gedurende twee jaar in het beschermingsprogramma.

Het programma stelt hoge eisen aan de deelnemers van het programma, in die zin dat hun bewegingsvrijheid en privacy vaak ernstig worden aangetast, zeker indien het dreigingsniveau als hoog wordt ingeschat. Soms verlaten personen vrijwillig het programma, ondanks het feit dat de dreiging onverminderd aanhoudt, omdat ze aangeven dat ze er niet meer tegen kunnen als gevangene door het leven te moeten.

²²¹

Amnesty International, Amnesty International Report 2008, juni 2008

Een verzoek om bescherming onder dit programma kan worden ingediend bij diverse overheidsinstanties, maar wordt altijd doorgestuurd naar de *Fiscalía*. De *Fiscalía* verifieert of aan de minimumvoorwaarde voor deelname is voldaan en stuurt de aanvraag door naar een comité dat de risico's evalueert. Als dit comité concludeert dat de dreiging reëel is, gaat een onderzoeker ter plaatse onderzoek doen om het risico te evalueren. Het gaat dan om de verblijfplaats van betrokkene, maar vaak ook om de plaats waar het strafrechtelijke proces zich afspeelt (dat is niet altijd dezelfde plaats). Ook de *Fiscal* die de zaak onder zijn hoede heeft wordt betrokken bij de analyse.

Volgens bronnen proberen veel Colombianen op frauduleuze wijze bescherming te krijgen onder dit programma, omdat de bijstand die ze van de staat kunnen krijgen (zeker voor arme Colombianen) erg aantrekkelijk is. Naar schatting wordt 70% van de aanvragen om die reden afgewezen. Voor de personen die worden toegelaten, biedt het programma effectieve bescherming. Volgens de *Fiscalía* is het slechts eenmaal voorgekomen dat iemand die onder het programma viel, vermoord werd. In dit geval zou betrokkene zelf de regels van het programma hebben overtreden.

Ex-paramilitairen, ex-guerrillastrijders en criminelen komen niet voor bescherming onder dit programma in aanmerking.

De *Fiscalía* zorgt ook voor veiligheidsmaatregelen indien *fiscales* zélf bedreigd worden (hetgeen regelmatig voorkomt). Uitgangspunt is dat *fiscales* de zaak die ze oppakken moeten kunnen afronden. Men wil niet wijken voor de druk van diegenen die *fiscales* bedreigen. Slechts in het uiterste geval wordt een *fiscal* van een zaak gehaald en vervangen.

Beschermingsprogramma van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie
Het beschermingsprogramma van de directie Mensenrechten van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie (*Programa de Protección*) is opgezet in 1997. Het programma staat open voor vakbondsleiders, mensenrechtenactivisten, (ex-)burgemeesters, journalisten, getuigen van mensenrechtenschendingen, leiders van sociale organisaties in het algemeen, leden van de *Union Patriótica* en de Communistische Partij, gemeenteraadsleden, gedeputeerden en gemeentelijke ombudsmannen (*personerías*), maar niet voor andere burgers. Op dit moment vallen ca 9.500 personen onder dit beschermingsprogramma, dat dit jaar een budget van ongeveer 40 miljoen USD heeft.

Normaal gesproken presenteert de directie Mensenrechten van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie de aanvragen om bescherming aan het *Comité de Reglamentación y Evaluación de Riesgos* (CRER)²²², een interinstitutioneel orgaan

²²²

In CRER hebben zitting: de vice-minister van Binnenlandse Zaken of zijn afgevaardigde, plus vertegenwoordigers van de directie Mensenrechten van het ministerie van Binnenlandse

dat de dreigingsanalyse maakt.²²³ Op basis van de dreigingsmaatregel kunnen vervolgens beschermingsmaatregelen worden genomen.

Vertegenwoordigers van ngo's hebben kritiek op dit programma, omdat zij menen dat veel personen die bescherming nodig hebben niet in aanmerking komen voor dit programma en dat de maatregelen die genomen worden vaak niet toereikend zijn^{224 225}.

Van de kant van ngo's en het ICRC

Omdat niet alle burgers die bedreigd worden adequate bescherming kunnen krijgen van de staat en sommige andere burgers zich liever niet tot de staat wenden voor bescherming, hebben verschillende ngo's hun eigen beschermingsprogramma's opgezet.

Pastoral Social, onderdeel van de katholieke kerk in Colombia, heeft sinds 1998 het *Programa de Salida Temporal de Colombia* ('Programma van tijdelijk vertrek uit Colombia'). Voor het programma komen bedreigde leiders van sociale organisaties, mensenrechtenactivisten, vakbondsleiders, politici, journalisten, burgemeesters, leraren en artsen in aanmerking. Zij kunnen tijdelijk – maximaal één jaar – in een ander Zuid-Amerikaans land worden ondergebracht. Momenteel zijn de landen die deelnemen aan dit programma: Chili, Argentinië en Uruguay. Het komt voor dat *Fiscalía* of het ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie personen doorsturen naar *Pastoral Social* als blijkt dat ze niet voor de beschermingsprogramma's van de staat in aanmerking komen. Ook andere organisaties, zoals ngo's, verwijzen soms mensen door. Vaak doen die organisaties al een soort voorselectie. *Pastoral Social* doet altijd onderzoek naar de bedreigingen. Alleen als *Pastoral Social* concludeert dat betrokkene daadwerkelijk gevaar loopt, kan men aan het programma deelnemen. In 2007 werden zo'n 140 aanvragen gedaan, waarvan er slechts 20 konden worden gehonoreerd. Veel mensen proberen bescherming onder het programma te krijgen, omdat dit een eenvoudige manier lijkt om het land te verlaten. Van de mensen die daadwerkelijk bescherming aangeboden krijgen, keert de overgrote meerderheid na verloop van tijd terug naar Colombia. Een kleine minderheid vraagt in het betreffende Zuid-Amerikaanse land asiel aan of verdwijnt in de illegaliteit.

Een drietal ngo's, *Asociación para la Promoción Social Alternativa* (MINGA), *Comisión Colombiana de Juristas* en BENPOSTA, heeft een

Zaken en Justitie, *Presidencia*, DAS, Nationale Politie en *Red de Solidaridad Social*. Volgens betrokkenen worden de feitelijke beslissingen genomen door de vertegenwoordiger van DAS.

²²³ Ministerio del Interior y de Justicia, Decreto N° 2788 de 2003, 2 oktober 2003

²²⁴ In veel gevallen blijven de maatregelen die genomen worden beperkt tot het ter beschikking stellen van een mobiele telefoon.

²²⁵ Human Rights Watch, Colombia, country summary, januari 2007

beschermingsprogramma bestemd voor personen die om politieke redenen worden bedreigd en die niet in aanmerking komen voor het beschermingsprogramma van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie. Tot 1 januari 2008 deed ook het *Centro de Investigaciones y Educación Popular* (CINEP) mee aan dit programma. In de praktijk maken vooral mensenrechtenactivisten die bedreigd worden door ex-paramilitairen of NIAG's gebruik van het programma. In enkele gevallen worden ook functionarissen van lagere overheden beschermd, hoewel dit feitelijk tegen het mandaat van het programma in gaat. De bescherming bestaat uit tijdelijk vertrek uit Colombia naar andere landen (momenteel: Spanje, Uruguay en Mexico) voor een periode van drie maanden tot maximaal één jaar. Indien de verwachting is dat een tijdelijk vertrek naar het buitenland niet afdoende is (omdat de dreiging zo hoog is dat betrokkene bij terugkeer nog steeds ernstig bedreigd wordt), komt het voor dat betrokkene wordt gepresenteerd bij een ambassade om een asielaanvraag in te dienen. Deze situatie wordt door het consortium als sub-optimaal gezien, omdat het programma uitgaat van het idee dat mensenrechtenactivisten en sociale leiders nodig zijn in hun eigen land. Een groot deel van de aanvragen kan niet worden gehonoreerd, omdat de bedreiging vals blijkt.

ICRC beschermt personen die niet hebben deelgenomen aan of zijn gestopt met deelname aan het gewapende conflict. In het geval dat iemand die bedreigd wordt familie heeft in een ander deel van het land, betaalt ICRC het vervoer daarheen, opdat de bedreigde persoon zich aan de dreiging kan (proberen te) onttrekken. In beginsel kan elke persoon, dus ook een gewone burger, een beroep doen op de bescherming. Wel wordt getoetst of opgevoerde bedreigingen echt zijn.

3.7 Hervestiging

Een belangrijk element van verschillende beschermingsprogramma's is hervestiging binnen Colombia om aan bedreigingen te ontkomen. Of hervestiging bescherming kan bieden tegen bedreigingen van guerrillagroeperingen, ex-paramilitairen of NIAG's verschilt van geval tot geval.

Ontheemden die op de vlucht zijn vanwege de slechte veiligheidssituatie in hun herkomstgebied, of algemene bedreigingen tegen de plaatselijke bevolking, kunnen meestal een veilig heenkomen vinden in de grotere steden, in die zin dat ze niet direct te vrezen hebben van de actoren voor wie ze zijn gevlucht.

In geval van gerichte individuele bedreigingen zijn de gevolgen complexer.

Soms is een bedreiging bedoeld om een individu of een groep personen te laten vertrekken. Op het moment dat betrokkene zijn herkomstgebied heeft verlaten, is

de bedreiging verdwenen en zal de actor geen poging ondernemen om betrokkene op te sporen.

In andere gevallen kan een dreiging wel degelijk duiden op het feit dat de actor die de dreiging heeft geuit van zins is betrokkene iets aan te doen. Of hervestiging een uitkomst biedt, hangt af van de vastberadenheid van de actor en van diens mogelijkheden om personen elders in het land op te sporen.

Soms is afpersing het motief van bedreiging. Of hervestiging dan een uitkomst kan bieden, hangt mede af van het antwoord op de vraag of het nog lucratief is om betrokkene na te reizen.

Prominente leiders van sociale bewegingen, mensenrechtenactivisten en vakbondsleiders die bedreigingen ontvangen kunnen bijvoorbeeld tamelijk eenvoudig worden opgespoord, ook nadat zij hervestigd zijn, als de partij die de bedreiging heeft geuit daadwerkelijk de bedoeling heeft hen het zwijgen op te leggen. Voormalige FARC-leden kunnen gevaar lopen omdat de FARC in vrijwel het hele land vertegenwoordigd is en FARC-leden bovendien regelmatig naar andere eenheden worden overgeplaatst. Desertie is bovendien een 'misdaad' die door de FARC hoog wordt opgenomen. Er kan van uit worden gegaan dat de FARC over de capaciteit beschikt om ex-FARC-leden in het hele land op te sporen. Het is niet mogelijk om aan te geven of dit ook daadwerkelijk gebeurt. De FARC is gedurende de verslagperiode verzwakt en het lijkt aannemelijk dat vooral de meer prominente FARC-leden na desertie voor wraakacties moeten vrezen.

De capaciteit van NIAG's om gedeserteerde strijders op te sporen is een stuk beperkter, omdat geen van de NIAG's over een landelijk netwerk beschikt en de meeste NIAG's niet met elkaar in contact staan. Desondanks is het denkbaar dat gedeserteerde leden van NIAG's worden opgespoord en vermoord, bijvoorbeeld omdat ze over compromitterende kennis beschikken.

4 Migratie

4.1 Ontheemden- en vluchtelingenstromen

Binnenlands ontheemden

In Colombia bevindt zich al jarenlang een groot aantal ontheemden. Oorzaken voor de verplaatsingen zijn de algehele onveiligheid, gewapende confrontaties, gerichte bedreigingen, verjaging en de bezetting van gemeenten door gewapende groepen. Het aantal binnenlands ontheemden (*desplazados*) in Colombia is niet exact bekend. De Colombiaanse overheid telt sinds 1999, toen de registratie begon, ongeveer 2,5 miljoen ontheemden. UNHCR houdt het op 3 miljoen ontheemden in de afgelopen 15 jaar.²²⁶ Andere bronnen tellen ongeveer 4 miljoen ontheemden sinds 1985. Een relatief groot gedeelte van de ontheemden bestaat uit Afro-Colombianen en mensen van inheemse afkomst.²²⁷

Sinds 2003 is er een gestage vermindering van het aantal mensen dat jaarlijks in Colombia ontheemd raakt. Na 2006 lijkt het aantal ontheemden, als gevolg van een intensivering van de militaire acties tegen de guerrillabewegingen en vanwege de opkomst van NIAG's in bepaalde delen van het land, echter weer te stijgen. In 2007 raakten volgens mensenrechtenorganisatie CODHES zo'n 305.000 mensen ontheemd, met name in de departementen Antioquia, Nariño, Caquetá, Putumayo en Arauca.²²⁸ Dat was een toename van 27% ten opzichte van een jaar eerder.²²⁹ Volgens UNHCR, WFP en OCHA is het aantal nieuwe ontheemden de afgelopen drie jaar min of meer stabiel gebleven op zo'n 200.000 per jaar.

Colombia beschikt over uitgebreide wetgeving²³⁰ ter bescherming van ontheemden, maar een adequate implementatie blijft vaak achter. Zo hebben erkende ontheemden volgens Colombiaanse wetgeving recht op gratis onderwijs. In de praktijk zijn echter niet in alle delen van het land (adequate) onderwijsvoorzieningen aanwezig. Bovendien voorziet de staat niet in het noodzakelijke schooluniform en lesmateriaal. Geregistreerde ontheemden krijgen alleen gedurende de eerste drie maanden van hun ontheemding noodhulp. Het Constitutionele Hof heeft deze praktijk ongrondwettelijk verklaard en heeft de staat de opdracht gegeven de noodhulp te continueren totdat ontheemden weer

²²⁶ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

²²⁷ A/HRC/7/39

²²⁸ ICRC, Colombia: ICRC activities from January to December 2007, 11 maart 2008 en US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

²²⁹ US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

²³⁰ Ley 387 uit 1997 beschrijft de rechten en plichten van ontheemden.

zelfvoorzienend waren.²³¹ Aan het einde van de verslagperiode had de regering zijn beleid echter nog niet aangepast.

Ontheemden worden in Colombia niet opgevangen in kampen, maar in scholen, kerken of sportfaciliteiten. Soms worden ontheemden opgevangen door ICRC. Andere ontheemden verblijven bij familieleden of zien kans zelf een onderkomen te huren of te bouwen.

Alleen geregistreerde ontheemden ontvangen bijstand van de staat. De Colombiaanse overheid verbindt voorwaarden aan registratie. De ontheemde dient zich binnen een jaar na de feitelijke ontheemding tot de autoriteiten te wenden. Voorts wordt zijn vluchtverhaal gecontroleerd op aannemelijkheid. Er zijn vier instanties waar burgers een aanvraag voor registratie als ontheemde kunnen indienen: *Personería* (kantoor van het *Ministerio Público*), *Defensoría del pueblo*, *Registraduría Nacional del Estado Civil* (burgerlijke stand) en *Alcaldía* (gemeentehuis). Indien de aanvraag valide lijkt, maakt de organisatie waar de ontheemde zich gemeld heeft een dossier aan en stuurt dit door naar *Acción Social* in Bogotá, waar het definitieve besluit over de ontheemdenstatus wordt genomen²³².

Indien de aanvraag niet ontvankelijk wordt verklaard, of indien de aanvraag door *Acción Social* wordt afgewezen, kan hiervan een verklaring worden verkregen. De mate van betrokkenheid bij het lot van de ontheemde verschilt van instantie tot instantie en van plaats tot plaats, waarbij de *Defensoría* in zijn algemeenheid meer geneigd zou zijn om een zaak in behandeling te nemen en voor te leggen aan *Acción Social* dan de andere drie instanties. Tegen zowel een niet-ontvankelijk-verklaring als een negatieve beschikking van *Acción Social* kan bezwaar worden gemaakt in de vorm van een *tutela* (zie paragraaf 3.1.2). Betrokkenen die om een *acción de tutela* verzoeken kunnen worden bijgestaan door een vertegenwoordiger van één van de elf *consultorios jurídicos* in het land, die gelieerd zijn aan de rechtenfaculteiten van diverse universiteiten. In de praktijk is het voor veel arme en ongeletterde ontheemden niet makkelijk om zo'n *tutela* te beginnen, omdat ze geen geld hebben voor reiskosten en de ingewikkelde procedures vaak niet begrijpen.

Indien *Acción Social* de aanvraag goedkeurt, wordt een document verstrekt waarin de ontheemdenstatus wordt bevestigd. Met dit document komt betrokkene in aanmerking voor alle diensten die aan ontheemden worden verstrekt.

²³¹ A/HRC/7/39

²³² Vóór januari 2007 werden de dossiers vaak doorgestuurd naar *Acción Social* in de hoofdstad van het departement of naar een andere grote plaats. Sinds januari 2007 vindt besluitvorming gecentraliseerd plaats in Bogotá om zodoende te komen tot een eenduidigere beslispraktijk.

Mensenrechtenorganisaties constateren dat in de praktijk zo'n 40% van de ontheemden die zich tot de autoriteiten wendden niet in aanmerking blijkt te komen voor registratie omdat hun vluchtverhaal niet aannemelijk wordt geacht. In de meeste gevallen heeft dit te maken met het feit dat de ontheemden hun land verlaten hebben als gevolg van interventies van staatsactoren (bijvoorbeeld de besproeiingen) of omdat ze afkomstig zijn uit gebieden waar NIAG's actief zijn.

Andere ontheemden willen zich niet registreren, soms uit angst voor vergelding door gewapende groeperingen, soms omdat zij niet willen dat het stigma van 'ontheemde' aan hen (of hun kinderen) kleeft.

Terugkeer van binnenlands ontheemden

Terugkeer van ontheemden zou volgens UNHCR en IOM alleen op basis van vrijwilligheid moeten plaatsvinden. Daarbij moet de veiligheidssituatie terugkeer toelaten. Het komt echter voor dat de regering druk uitoefent op ontheemden om terug te keren: in die gevallen stelt de regering hulp afhankelijk van terugkeer.²³³ Soms wordt beloofd dat de strijdkrachten in het gebied aanwezig zullen blijven om teruggekeerde ontheemden te beschermen. In de praktijk komt het geregeld voor dat deze strijdkrachten na een korte periode weer vertrekken. Ook de door de regering toegezegde steun na terugkeer in de vorm van huisvesting, training en toekenning van land, wordt in de praktijk niet altijd gerealiseerd.²³⁴

Vluchtelingen

Van de Colombianen die het land verlaten, vraagt slechts een klein deel de vluchtelingenstatus aan. Het is niet bekend hoeveel Colombianen hun land ontvlucht zijn. Volgens UNHCR bevinden zich in Ecuador zo'n 250.000 Colombiaanse vluchtelingen en in Venezuela 238.000.²³⁵ Van de Colombiaanse vluchtelingen zijn er echter slechts enkele tienduizenden geregistreerd en hebben er maar 852 een officiële vluchtelingenstatus.²³⁶ Zo'n 20.000 Colombianen, vooral van inheemse afkomst, bevinden zich in een 'vluchteling-achtige situatie' in de Braziliaanse oerwouden.²³⁷

Terugkeer van vluchtelingen

UNHCR is terughoudend als het gaat om de terugkeer van afgewezen Colombiaanse asielzoekers. UNHCR werkt alleen mee aan vrijwillige terugkeer van vluchtelingen op individuele basis.

²³³ IDP Project, Colombia: government response to IDPs under fire as conflict worsens, op: www.db.idproject.org

²³⁴ Global IDP Database, Colombia: 'Democratic Security' policy fails to improve protection of IDPs, op www.db.idproject.org.

²³⁵ Xinhua, 12 maart 2007 en UNHCR, Global appeal 2007

²³⁶ De Groene Amsterdammer, De kip is op, 14 maart 2008

²³⁷ UNHCR, Global appeal 2008-2009

In de praktijk hebben naar Colombia teruggekeerde afgewezen ex-asielzoekers die niet terug kunnen naar hun herkomstgebied geen recht op overheidssteun. De Colombiaanse wet stelt immers dat ontheemden zich binnen één jaar na de feitelijke ontheemding moeten laten registreren om de ontheemdenstatus te kunnen krijgen. Aangezien de meeste asielprocedures (veel) langer dan een jaar duren, komen naar Colombia teruggekeerde ex-asielzoekers die niet terug kunnen naar hun herkomstgebied daar in de praktijk niet voor in aanmerking.

Documentfraude

In Colombia komt, met name in het departement Valle del Cauca, veel documentfraude voor, onder andere bedoeld om mensensmokkel mogelijk te maken en om asielaanvragen in het buitenland te ondersteunen. Het gaat daarbij geregeld om georganiseerde fraude, hoewel de werkplaatsen waarin de documenten vervaardigd worden dikwijls kleinschalig zijn. De kwaliteit van de vervalsingen is hoog.

Het komt geregeld voor dat organisaties helpen bij het fabriceren van een asielrelaas. Ook worden zogenaamde vluchtelingenpakketten (*refugee kits*) verkocht waarin onder meer valse dreigbrieven zijn opgenomen. Aangiften, die onderdeel uitmaken van de pakketten, kunnen eveneens vervalst zijn. Het komt ook voor dat het gaat om echte aangiften van feiten die zich nimmer hebben voorgedaan. Het bewijs van een aangifte (*constancia*) impliceert immers niet dat de feiten ook daadwerkelijk hebben plaatsgevonden, aangezien er op het moment van aangifte geen verificatie plaatsvindt. In de pakketten zitten doorgaans, onder andere, een schriftelijk bewijs van aangifte van de *Fiscalía* (*constancia*), een brief van de *Defensoría*, een notarisverklaring (*declaración notarial*) en een brief van een wijkcomité (*Junta de Acción Comunal*).

Een notarisverklaring heeft op zich geen enkele waarde. Notarissen zullen op verzoek en tegen betaling een willekeurige verklaring van een cliënt op schrift stellen, zonder de feitelijke juistheid van het gestelde te controleren. In Colombia bestaan al sinds de jaren '70 bevolkingsregisters. Het bericht dat het notariaat de rol van de bevolkingsregisters overgenomen zou hebben omdat dergelijke registers tot voor kort niet zouden bestaan, is dus onjuist. De werking van het bevolkingsregister wordt geregeld door decreet 1260 van 1970 (later enkele malen aangepast). Wel is het zo dat het notariaat op plaatsen waar zich geen kantoren van de *Registraduría* bevinden, bepaalde taken van de *Registraduría* over kan nemen. Geboorten, huwelijken en sterfgevallen dienen namelijk te worden aangemeld in de gemeente waar het voorval plaatsvond.²³⁸

²³⁸

<http://www.registraduria.gov.co>

Het komt vaak voor dat *cédulas* (identiteitsbewijzen) worden vervalst. In de meeste gevallen worden op gestolen *cédulas* een pasfoto en vingerafdruk van de afnemer van het vervalste document aangebracht. De vervalste *cédulas* worden onder andere gebruikt voor frauduleuze transacties met onroerende goederen en het afsluiten van contracten voor mobiele telefoons.²³⁹ Met een vervalste *cédula* is het tamelijk eenvoudig om via de gebruikelijke kanalen bij het ministerie van Buitenlandse Zaken een authentiek (maar dus onrechtmatig afgegeven) paspoort te verkrijgen. Het ministerie van Buitenlandse Zaken beschikt (nog) niet over de mogelijkheden om de gegevens op de *cédula* te controleren met die in de burgerlijke stand.

Het komt ook voor dat corrupte medewerkers van de *Fiscalía*, DAS en het ministerie van Buitenlandse Zaken tegen betaling bereid zijn vervalste documenten, waaronder paspoorten, af te geven.

²³⁹

El País, Fraudes con cédula, un problema sin identidad, 8 juli 2008

4.2 Activiteiten van internationale organisaties

In Colombia zijn tal van internationale organisaties actief, waaronder diverse VN-organisaties (onder andere UNHCR en World Food Program), de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS), diverse internationale ngo's en ICRC. Hieronder volgt een korte beschrijving van de activiteiten van UNHCR, ICRC en het Wereld Voedselprogramma (WFP) in Colombia.

UNHCR

Sinds 1999 heeft UNHCR in Colombia een programma gericht op de binnenlands ontheemden. UNHCR geeft technische adviezen aan de regering en ngo's om beter om te gaan met het probleem van binnenlands ontheemden. UNHCR heeft vooral geholpen bij het ontwikkelen van een juridisch kader voor de ontheemdenproblematiek. Thans is het zaak de naleving van deze wetten te garanderen. UNHCR werkt hierin samen met de *Procuraduría*. UNHCR assisteert noch stimuleert de terugkeer van ontheemden.

ICRC

Het Internationale Comité van het Rode Kruis (ICRC) is sinds 1980 actief in Colombia en heeft haar Colombiaanse hoofdkwartier in Bogotá. Daarnaast beschikt de organisatie over elf veldkantoren in het hele land.²⁴⁰ ICRC heeft zich in de verslagperiode geconcentreerd op de volgende activiteiten²⁴¹:

- het bieden van bijstand aan binnenlands ontheemden, waaronder het verstrekken van eerste levensbehoeften;
- het documenteren van schendingen van het internationaal humanitair recht;
- het bezoeken van gevangenen en (in voorkomende gevallen) het faciliteren van gevangenenbezoeken door familieleden;
- het geven van steun aan slachtoffers van landmijnen;
- het vergroten van het bewustzijn van en respect voor internationaal humanitair recht door dialoog met de verschillende partijen;
- het versterken van de samenwerking met het Colombiaanse Rode Kruis.

WFP

Het Wereld Voedselprogramma (WFP) heeft tien vertegenwoordigingen in Colombia. Het WFP concentreert zich op de volgende activiteiten²⁴²:

- ontheemden voorzien van voedsel;
- het voorkomen van ontheemding;
- het verzorgen van onderwijs aan ontheemde kinderen.

²⁴⁰ ICRC, Annual Report 2007, 27 mei 2008

²⁴¹ ICRC, Colombia: ICRC activities from January to December 2007, 11 maart 2008

²⁴² <http://www.wfp.org/>, geraadpleegd op 14 juli 2008.

4.3 Mensenhandel

Jaarlijks worden tienduizenden vrouwen, kinderen en mannen het slachtoffer van mensenhandel. Verreweg de meeste slachtoffers zijn vrouwen die worden verhandeld ten behoeve van de georganiseerde prostitutie. Prostitutie is in Colombia niet illegaal. In bepaalde zones in bepaalde steden wordt prostitutie gereguleerd d.m.v. lokale verordeningen. De overheid houdt zich in principe niet bezig met actieve vervolging van prostituees.²⁴³ Volgens de DAS zijn er jaarlijks zo'n 50.000 slachtoffers van seksuele exploitatie, waarvan de overgrote meerderheid het slachtoffer zou zijn van mensenhandel. Statistieken zijn er nauwelijks.

Op mensenhandel staat volgens *Ley 985* een minimum gevangenisstraf van 13 tot 23 jaar.²⁴⁴

Hoewel mensenhandel vaak geassocieerd wordt met illegale immigratie naar het westen, worden de meeste slachtoffers binnen Colombia verhandeld. Waar het de internationale mensenhandel betreft, bestond aanvankelijk het beeld dat Europa de voornaamste bestemming was. De laatste jaren blijkt echter dat vrouwen in toenemende mate naar andere Latijns-Amerikaanse landen worden vervoerd, met name naar Panama, Ecuador en Trinidad & Tobago.

In Colombia zijn zowel nationale als internationale netwerken actief. Ook zijn er aanwijzingen dat nieuwe illegale gewapende groeperingen (NIAG's) die in Colombia actief zijn, betrokken zijn bij vrouwenhandel. Er is een zekere mate van overlap tussen de netwerken die zich met drugshandel bezig houden en netwerken die zich richten op vrouwenhandel.

Meestal zijn het vrouwen die in opdracht van de maffiabazen kwetsbare meisjes moeten overhalen elders te gaan werken om 'veel geld' te verdienen. De vrouwen die de meisjes benaderen zijn ironisch genoeg vaak zelf uit de prostitutie afkomstig. In sommige gevallen gaat het om vriendinnen, kennissen of familieleden. Het komt voor dat de meisjes schoonmaakwerkzaamheden in een ander land worden voorgespiegeld, maar meestal weten ze wel dat ze in de prostitutie terecht zullen komen. Bij prostitutie hebben ze meestal echter een veel te rooskleurig beeld: ze denken dat ze in een luxe club gaan werken, in korte tijd veel geld gaan verdienen en er dan mee op kunnen houden. In de praktijk wordt hen, eenmaal op de bestemming aangekomen, voorgehouden dat ze een (grote) schuld hebben die ze eerst moeten afbetalen. Hun papieren worden afgenomen en het geld dat ze verdienen moeten ze afstaan.

²⁴³

US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007

²⁴⁴

US State Department, Trafficking in Persons Report 2008, 4 juni 2008

De herkomstgebieden van de vrouwen zijn hoofdzakelijk: Eje Cafetero²⁴⁵, Antioquia, Valle del Cauca en de Atlantische kust (met name de stad Barranquilla en het departement Bolívar). In iets mindere mate: de departementen Norte de Santander, Santander en Huila.

Slachtoffers van mensenhandel zijn niet snel geneigd hun beklag te doen over de misdaden die hen zijn aangedaan. Reden hiervoor is in de eerste plaats dat er grote angst bestaat voor represailles van de daders. Indien een slachtoffer naar de politie stapt, is het risico aanwezig dat het slachtoffer of diens familie de negatieve gevolgen daarvan ondervinden. Er zijn veel gevallen bekend van represailles. In de tweede plaats krijgt een slachtoffer van mensenhandel een groot sociaal stigma indien bekend is geworden dat zij prostituee is geweest.

De wet biedt mogelijkheden aangifte te doen van seksueel geweld. In juni 2008 werd in Bogotá het *Centro Operativo Anti-Trata de Personas* geopend. Het gaat om een pilot waarin diverse instanties samenwerken om de hulp aan het slachtoffer te coördineren. Slechts weinig slachtoffers van mensenhandel doen aangifte. Strafrechtelijke vervolging van de daders is overigens ook mogelijk zonder aangifte.

Een aangifte is in zijn algemeenheid slechts in weinig gevallen effectief. Van de 124 rechtzaken tegen verdachten van mensenhandel die in 2007 plaats vonden, leidden er slechts 2 tot een veroordeling. Wel zijn er op het bureau van de *Fiscalía General de la Nación* in Bogotá twee *fiscales* actief die zich speciaal richten op mensenhandel.

Pastoral Social en diverse ngo's beschikken over opvangtehuizen waar slachtoffers van vrouwenhandel tijdelijk kunnen worden opgevangen. Het beschermingsprogramma van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie is niet bedoeld voor slachtoffers van mensenhandel. Het getuigenbeschermingsprogramma van de *Fiscalía* is volgens een bron niet geschikt voor de bescherming van slachtoffers van vrouwenhandel, omdat er, naast de fysieke bescherming, geen adequate nazorg kan worden verleend.

²⁴⁵

Eje Cafetero (letterlijk: 'koffie-as') is de zone waar de meeste Colombiaanse koffie wordt verbouwd. De zone bestaat uit de departementen Caldas, Quindio en Risaralda.

I Literatuur

Voor dit ambtsbericht is gebruik gemaakt van de volgende openbare bronnen:

Associated Press (AP)

Agence France Presse (AFP)

Amnesty International, Amnesty International Report 2007, juni 2007

Amnesty International, Amnesty International Report 2008, juni 2008

Amnesty International, Fear and intimidation: the dangers of human rights work, september 2006.

Amnesty International, Paramilitary infiltration of state institutions undermines rule of law, 29 november 2006

Amnesty International, Reporting, campaigning and serving without fear: the rights of journalists, election candidates and elected officials, februari 2006

Algemeen Nederlands Persbureau (ANP)

BBC News

Central Intelligence Agency (CIA), The World Factbook - Colombia, 15 mei 2008

CCJ, Colombia 2002-2006: situation regarding human rights and humanitarian law, 2007

De Pers

Economist

Economist Intelligence Unit, Country Profile Colombia 2004, 2004

Economist Intelligence Unit, Country Profile Colombia 2005, 2005

Economist Intelligence Unit, Country Profile on Colombia 2007, 2007

Economist Intelligence Unit, Country Report Colombia, oktober 2003

Economist Intelligence Unit, Country Report Colombia, april 2005

Economist Intelligence Unit, Country Report Colombia, juli 2005

Economist Intelligence Unit, Country Report Colombia, oktober 2005

Economist Intelligence Unit, Country Report on Colombia, april 2007

El Espectador

El País

El Tiempo

Europe Publications Ltd, Colombia, 2002

Fundación Seguridad & Democracia, Los Grupos Armados Emergentes en Colombia, 2008

Global Insight

Groene Amsterdammer

Human Rights Watch, Colombia, Country summary, januari 2007

Human Rights Watch, Court fixes flaws in demobilization law, 19 mei 2006

Human Rights Watch, Court's demobilization ruling thwarts future abuses, 19 juli 2006

ICRC, Annual Report 2007, 27 mei 2008

ICRC, Colombia: ICRC activities from January to December 2007, 11 maart 2008

Inter-American Commission on Human Rights, Violence and discrimination against women, 18 oktober 2006

International Crisis Group (ICG), Colombia's elusive quest for peace, 26 maart 2002

International Crisis Group, Colombia: Making Military Progress Pay Off, 29 april 2008

International Crisis Group, Colombia: Negotiating with the paramilitaries, 16 september 2003

International Crisis Group, Colombia's new armed groups, mei 2007

International Crisis Group, Colombia: President Uribe's democratic security policy, 13 november 2003

International Crisis Group, Colombia: Prospects for peace with the ELN, 4 oktober 2002

International Crisis Group, Uribe's re-election, 8 juni 2006

International Crisis Group, War and drugs in Colombia, 27 januari 2005

Inter Press Service (IPS)

Le Figaro

Los Angeles Times

MAPP/OEA, Eight quarterly report of the secretary general to the permanent council on the mission to support the peace process in Colombia, februari 2007

Miami Herald

New York Times

Reuters

Semana

US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2003, 25 februari 2004

US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2004, 28 februari 2005

US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007

US State Department, Country Report on Human Rights Practices 2007, 11 maart 2008

US State Department, Country Report on Terrorism: Western Hemisphere Overview, 30 april 2008

US State Department, CRS Report for Congress: Foreign Terrorist Organizations, 6 februari 2004

US State Department, International Religious Freedom Report 2007, 14 september 2007

US State Department, Trafficking in Persons Report 2008, 4 juni 2008

Volkskrant

Washington Post

Xinhua

Publicaties van de Colombiaanse overheid

Departamento Administrativo Nacional de Estadística, Resultados del Censo 2005

Ministerio de Defensa Nacional, Política de consolidación de la seguridad democrática, februari 2007

Publicaties van de Verenigde Naties

OCHA Humanitarian Situation Room, Humanitarian Situation, september 2007

OCHA Humanitarian Situation Room, Humanitarian Situation Analysis Sheets Nariño 2004 - 2007, september 2007

OCHA Humanitarian Situation Room, Infogramas Situación Humanitaria Cauca, november 2007

OCHA Humanitarian Situation Room, Infogramas Situación Humanitaria Cesar, november 2007

OCHA Humanitarian Situation Room, Infogramas Situación Humanitaria Norte de Santander, november 2007

OCHA Humanitarian Situation Room, Infogramas Situación Humanitaria Región Nor-Oriente, augustus 2007

OCHA Humanitarian Situation Room , Infogramas Situación Humanitaria Urabá, augustus 2007

UNHCR, Global appeal 2007

UNHCR, Global appeal 2008-2009

OCHA, Informe especial: Desplazamiento masivo municipio de Iscuandé, Nariño, 9 november 2007

Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the situation of human rights in Colombia, A/HRC/4/48, 5 maart 2007

Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the situation of human rights in Colombia, A/HRC/7/39, 29 februari 2008

Websites

www.amnesty.org

www.db.idpproject.org

www.eltiempo.com

www.mininteriorjusticia.gov.co

www.ndu.edu/inss

www.noticias.nl

www.oanda.com/convert/classic

www.presidencia.gov.co

www.registraduría.gov.co

www.risq.org

www.wfp.org

II Kaart van Colombia

